

Bijeenkomst van 12 December 1919 te 's-Gravenhage.

Voorzitter de Gep. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering, die zoo talrijk bezocht is, en heet U allen van harte welkom. Het Bestuur acht zich verplicht U mede te deelen, dat, wegens den korten tijd welke beschikbaar was, het zich genoopt heeft gezien af te wijken van het reglement en wel door niet een oproepingsbrief toe te zenden aan alle leden, maar door middel van de Pers, zoowel door advertenties in verschillende bladen als door tusschenkomst van het Correspondentiebureau, ter algemeene kennis te brengen, dat hedenavond eene bijeenkomst zou plaats hebben, waarin overste TEN BOSCH zal spreken over het huidige legervraagstuk, in verband met de aanstaande behandeling van de Oorlogsbegrooting in de Staten-Generaal.

Het resultaat van die mededeeling blijkt op dit oogenblik door de zoo groote opkomst, ook van niet-leden, waaruit ik vermeen te mogen afleiden, dat U allen goed hebt gevonden, dat het Bestuur dien maatregel genomen heeft. Ten gevolge hiervan kan echter hedenavond geen mededeeling worden gedaan van de namen der nieuw toegetreden leden. Dit zal op den volgenden oproepingsbrief plaats hebben.

Van den Heer Jhr. ALTING VON GEUSAU, ons lid en tevens Minister van Oorlog, heeft het Bestuur een schrijven ontvangen, waarin hij mededeelt, dat hij tot zijn leedwezen verhinderd is deze vergadering bij te wonen, aangezien Zijne Excellentie ergens anders een vergadering heeft. Ik geloof, dat wij het op prijs mogen stellen, dat de Minister hier had tegenwoordig willen zijn, indien hij daartoe in de gelegenheid ware geweest.

Ik vermeen nu het woord aan overste TEN BOSCH te kunnen geven en begin met hem, namens het Bestuur en zeker

ook namens U allen, dank te betuigen, dat hij zich bereid heeft verklaard, het aangekondigde onderwerp hier te behandelen en bij U in te leiden. Ik hoop, dat deze inleiding aanleiding geven zal tot een aangename en vruchtdragende gedachtenwisseling.

Het woord is aan den Heer TEN BOSCH over het onderwerp:

**„HET HUIDIGE LEGERVRAAGSTUK, IN VERBAND
MET DE AANSTAANDE BEHANDELING VAN
DE OORLOGSBEGROOTING IN DE
STATEN-GENERAAL”.**

De Heer TEN BOSCH: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren!

Het is met een gevoel van groote erkentelijkheid tegenover het Bestuur onzer Vereeniging, dat ik hier dezen avond als spreker zal optreden. Gaarne breng ik een woord van hulde aan het Bestuur, dat den juisten weg heeft weten te kiezen en dat nog, voor de Oorlogsbegroting in de Tweede Kamer der Staten Generaal zal behandeld worden, de gelegenheid geeft, om de belangrijke zaken te doen bespreken, die daar ongetwijfeld onder den hamer van den Voorzitter zullen doorgaan.

Ik heb de groote moeilijkheden niet onderschat van het onderwerp, dat ik de eer zal hebben voor U in te leiden; ik ben mij bewust van de bezwaren, die er aan verbonden zijn, ook al, omdat men ons tegenwoordig zelfs het vrije woord wil ontnemen, als wij op gepaste wijze willen opkomen voor de belangen onzer weermacht; toch heb ik gemeend niet te mogen aarzelen — zelfs daarvoor was trouwens ook geen tijd — toen in de Bestuursvergadering deze zaak ter sprake is gekomen en mij het vereerende aanbod werd gedaan, als inleider voor U op te treden.

Het gaat toch om een groot Legerbelang!

Wie herinnert zich niet den schrik, die de meesten onzer om het hart sloeg, toen korten tijd geleden, na de indiening van de Oorlogsbegroting voor den Dienst 1920, waarbij in het Voorloopig Verslag nog stellig werd medegedeeld, dat althans voor het komende dienstjaar geen wijzigingen van belang noodzakelijk werden geacht en vóór het bekend

worden van de Memorie van Antwoord, in de nieuwsbladen berichten werden verspreid, waaruit op te maken was, dat voor het leger eene nieuwe koers te wachten was, waarbij o. m. het beroepskader aanzienlijk verminderd, ja grootendeels op wachtgeld zou worden gesteld.

Vanwaar die nieuwe koers, vanwaar die inderdaad zoo plotselinge koersverandering? Er was toch na de demobilisatie wel reden en ook tijd genoeg geweest, om deze kwestie in studie te nemen en om het Nederlandsche Officierskorps eene „Voorloopige Waarschuwing” te zenden, om het te prepareren en om de officieren tevoren reeds van de noodzakelijkheid te overtuigen, om, in verband met de hangende plannen, in de naaste toekomst een belangrijk deel van dat officierskorps huistoe te zenden, zich in eene andere richting te gaan bekwamen, zich eene nieuwe toekomst te scheppen.

Ziet, Mijnheer de Voorzitter, dit zou ook eene oplossing hebben kunnen zijn, die van waardeering voor het officierskorps zou hebben getuigd.

Op die vragen hierboven gesteld, kunnen wij buitenstaanders geen antwoord geven, wij zijn ter zake niet voldoende ingewijd, wij kunnen niet nagaan, in hoeverre de politiek hier haar invloed heeft doen gelden; wel kunnen wij met vrij groote zekerheid zeggen, dat het ten slotte de finantiën zullen zijn, die voor ons leger noodlottig dreigen te worden.

Ons leger wordt door ernstige gevaren bedreigd als een gevolg van den door de tijdsomstandigheden *thans* meer dan ooit gerechtvaardigden dwang naar zuinigheid in de legeruitgaven.

Wij hebben wel altijd, al werd het veelal miskend, onder de factoren, waarmede bij de verschillende wijzen van legerforming van voorheen moesten ook werd rekening gehouden, zooals de militaire, economische, politieke en financiëele factoren, vooral ook, en misschien al te veel, gelet op de finantiëele gevolgen van die organisatie. Thans echter zijn de nooden van de schatkist tengevolge van de ontzaglijke uitgaven, waartoe wij door den oorlog van naburige staten gedwongen werden, tot zulk een hoogte gestegen, dat bezuiniging op het oorlogsbudget een dringende eisch is ge-

worden. Of ook op de andere begrootingen niet bezuinigd moet worden, is een vraag, waarop ik wel als terloops de aandacht wil vestigen, doch die ik niet beantwoorden zal, omdat het een zaak is, die naar het mij voorkomt, buiten ons omgaat; het wil mij evenwel toeschijnen, dat ook bij de andere departementen van algemeen bestuur, evenals bij de militaire departementen de tering naar de nering zal moeten worden gezet.

Als vaststaande moet worden aangenomen, dat niet onaanzienlijke bezuiniging thans een onafwijsbare voorwaarde is geworden voor de vaststelling eener doelmatige Legervorming en Legerorganisatie van ons Land.

Van deze stelling zal ik dus in de eerste plaats uitgaan, ik zal verder trachten mij op een practisch standpunt te stellen en een legerstelsel te ontwerpen, dat, rekening houdende met den zorgvollen staat onzer finantiën, in de gegeven omstandigheden het beste zal zijn, wat voor het beschikbaar te stellen bedrag te verkrijgen zal zijn.

Ik veroorloof mij echter in dit verband met den meesten nadruk er tegen te moeten waarschuwen, overijlde stappen te doen, de komende wijzigingen in ons legerstelsel mogen niet dan na rijpe overweging en na grondige studie worden aanvaard.

Ten opzichte van den invloed, dien de Volkenbond op ons defensiebeleid zal kunnen hebben, sta ik op een ander standpunt dan in de Memorie van Antwoord wordt aangegeven; ik sta eenigszins sceptisch tegenover den Volkenbond. Vandaar vermoedelijk het verschil van inzicht.

Naar mijn bescheiden meening wordt de Volkenbond — dien ik, zoolang niet alle mogendheden zijn aangesloten, liever een verbond, eene alliantie van volken zou willen noemen — tot dusver te Versailles niet ernstig opgevat en heeft hij — het wordt hoe langer hoe duidelijker — geen ander doel dan het samengaan te beoogen van tal van mogendheden tegenover een enkele. Waarvoor de vrees er nog diep schijnt in te zitten, Mijne Heeren!

Ook wij, militairen, hebben gedurende en na den oorlog zoo dikwijls en zoo eerlijk bekend, dat een oorlog, als thans

gevoerd is geworden, ons nimmer voor oogen had gestaan. Gij zult het evenwel ook met mij eens zijn dat wij, en niet wij alleen, doch ook het geheele volk, de geheele wereld, een ander denkebeeld van het woord vrede hebben gehad. Is dat nu vrede wat wij in de wereld zien? Verleden jaar konden wij ons nog bij het Kerstfeest vasthouden aan vrede op aarde enz., omdat wij meenden zeer dicht bij dien vrede te staan; omdat wij dachten en hoopten den vredesengel in onze nabijheid te weten, maar thans? Al het mooie en verkwikking brengende, dat wij ons met den vrede dachten, is niet gekomen. Overal strijd en verwickelingen. Amerika houdt een vredesleger onder de wapenen, grooter dan ooit tevoren; dreigt met een oorlog tegen Mexico; kijkt met angstige spanning naar Japan, dat zich voortdurend voor den krijg blijft toerusten. En in Europa? Hongarije schijnt den oorlog verklaard te hebben aan een harer nabuurstaten en in het Oosten van Europa heeft sinds den vrede de oorlogsfakkelt voortdurend en onafgebroken gewoed, zonder dat de machtige Entente er iets tegen doen kon.

Ook in het Zuiden van Europa is de rust nog niet wedergekeerd; nog steeds is de bekende Italiaan op het oorlogspad!

In het Westen, en nu komen wij onze directe belangen nader, voortdurende chicanes van België, om met ons toch maar een militair verbond te sluiten; alle andere zoogenaamde „eischen” van dat Rijk zijn feitelijk teruggebracht tot dat ééne cardinale punt: een militair samengaan van beide landen, waarbij Frankrijk om eigen belangen de Belgische verzoeken steunt. Onder de tallooze artikelen van het vredesverdrag is een enkel, dat thans onze bijzondere aandacht vraagt. Bij het eventueel blootstaan aan een nieuwen aanval van het Oosten uit, zal Frankrijk automatisch gesteund worden door Engeland en Amerika. Waartoe toch die militaire steun, waartoe dat militaire verbond, waarom versterkt België zijn leger, waarom hoort men nog niets van ernstige plannen om het Fransche leger te verminderen!

Al die zaken zouden immers eenvoudig opgelost kunnen worden, indien de Entente-mogendheden ernstig over den Volkenbond dachten; indien men vertrouwen in dien bond had.

Die verschillende overwegingen brengen mij er toe, Mijnh. de Voorz., niet zoo rotsvast er op te kunnen steunen, dat de Volkenbond den eeuwigen vrede zal brengen; ik meen zelfs aan te kunnen nemen, dat de kiemen voor een nieuwen oorlog in het vredesverdrag zijn neergelegd.

Dat deze binnen betrekkelijk korten tijd mogelijk wordt géacht, wordt wel bewezen, door het tegenwoordige optreden van Frankrijk, dat aan de eene zijde zich nu reeds den steun van de andere groote mogendheden tracht te verzekeren en pogingen, om een herhaling van den doormarsch door België te voorkomen, krachtig steunt en aan de andere zijde alles in het werk stelt, om zijn ouden tegenstander zooveel mogelijk den verderen nekslag toe te brengen.

Onder die omstandigheden meen ik, Mijnh. de Voorz., dat althans voorloopig de Volkenbond geen invloed van eenige beteekenis op onze legerinrichting zal mogen uitoefenen.

Ik vind voor deze bewering steun in de mooie en zoo doorwrochte lezing van Prof. DE LOUÏER, hier in de Octobervergadering van dit jaar uitgesproken. Na op de uitvoering van art. 8 van het bondsverdrag te hebben gewezen, waarin eene gedeeltelijke ontwapening van alle leden een der hoofddoeleinden van den Bond wordt genoemd, gaat deze eminente geleerde voort :

„Het zou voorbarig zijn, thans hierop dieper in te gaan, „doch het is duidelijk, dat een vermindering van de legers „en vloten der groote mogendheden, m. a. w. van de voor- „naamste leden van den Bond, noodwendig een inkrimping „van die der overigen moet tengevolge hebben, en mitsdien „op den duur de begrotingen van Oorlog en Marine ook „hier te lande niet onbelangrijk zal ontlasten.

„Het behoeft intusschen geen betoog, dat zulk een uit- „komst slechts te bereiken is *na de volledige totstandkoming „en regelmatige werking* ¹⁾ van den Volkenbond en dat het „een averechtsche politiek zou wezen om te beginnen met „het einde en voordat de muren waren opgetrokken, het

¹⁾ *Ik cursiveer.*

„dak op den grond te plaatsen. Daarom is er geen tegen-
 „strijdigheid tusschen den eisch eener krachtige weermacht
 „thans en de hoop op een weloverwogen ontwapening in
 „de toekomst. Integendeel, de eerste is de onmisbare voor-
 „waarde om de laatste eenmaal te verwezenlijken. Het is
 „schromelijk onrechtvaardig, zij het ook somtijds te goeder
 „trouw, de voorstanders van den Volkenbond als tegenstan-
 „ders eener sterke weerbaarheid voor te stellen en omgekeerd
 „de overtuigde strijders van volksweerbaarheid als militai-
 „risten aan de kaak te stellen. Tusschen beide beginselen
 „bestaat een onverbrekelijk verband, dat alleen aan kort-
 „zichtigen of kwaadwilligen ontgaat. *Wie op grond zijner*
„ingenomenheid met den Volkenbond tegen den eersten natio-
„nalen plicht eener algemeene volksweerbaarheid strijdt, ont-
„wricht den Volkenbond en graaft zijn graf ¹⁾.

„Wie in het vertrouwen op onze versterkte en verbeterde
 „weermacht den Volkenbond afwijst, miskent onze nationale
 „belangen en verzaakt onze internationale roeping”.

Tot zoover Prof. DE LOUWER.

Het is dan ook verre van mij, niet in beginsel te willen
 toetreden tot den Volkenbond; deze is evenwel nog te veel
 in zijn opkomst, Prof. DE LOUWER zegt dat het zaad ter-
 nauwernood begint te ontkiemen, om daarop nu reeds te
 gaan bouwen.

Ik meen dan ook als vaststaande te kunnen aannemen,
 dat wij thans bij de reorganisatie van onze militaire instel-
 lingen, die voor de deur staat, geen rekening moeten houden
 met den Volkenbond, ook omdat z. a. in de M. v. A. staat
 aangegeven, men „in de onmiddellijke nabijheid van onze
 „grenzen zijn weermacht belangrijk versterkt zonder de
 „beslissing van een Volkenbond af te wachten”.

Ik deel ook de conclusie van de M. v. A. in dit opzicht.
 „Nu zou het toch voor ons minstens genomen onvoorzichtig
 „zijn daartegenover eene beduidende beperking van onze
 „weermacht te stellen”, begrijp dan evenwel niet, dat vol-
 staan kan worden met een totale legersterkte van 200,000

¹⁾ *Ik cursiveer.*

man te verkrijgen door 11 lichteningen met een militiecontingent van 23,000 man per jaar.

Dat zou een aanmerkelijke verzwakking van ons leger beteekenen, die zonder meer in de tegenwoordige omstandigheden niet aanvaard mag worden, waartoe later wellicht zal kunnen worden overgegaan, indien de Volkenbond meer oprecht tot ons zal komen en zal doen zien, dat het hem ernst is met zijn optreden.

Wij moeten althans voorloopig op het standpunt blijven staan van het jaar 1918, wij moeten in algemeenen zin blijven vasthouden aan het bestaande stelsel van verdediging, dus de Nieuwe Hollandsche Waterlinie en de stelling van Amsterdam als verdedigingsstellingen behouden en over een veldleger kunnen beschikken, sterk genoeg om aan de grenzen de eerbiediging van onze neutraliteit te kunnen afdwingen en eventueel aldaar een aanvang te kunnen maken met den strijd om ons onafhankelijk volksbestaan.

Dat veldleger moet sterk zijn, moet zoo goed mogelijk worden aangevoerd, moet voldoende zijn uitgerust om de zware taak te kunnen volvoeren die, bij een eventueelen oorlog van nabuurstaten, of bij een oorlog tegen ons land gericht, ervan zal worden geëischt.

De liniën en stellingen moeten van een voldoende bezetting zijn voorzien, om het veldleger in staat te stellen nog beter aan zijn roeping te kunnen beantwoorden.

In deze poging, die ik thans wil wagen, om met de bezuinigings idee voor oogen, nog te redden wat er te redden is, staat bij mij op den voorgrond, *dat de oorlogsterkte van ons leger niet mag dalen onder die van het jaar 1918.*

Mijne Heeren, toen in het jaar 1914 de oorlog uitbrak, en ons veldleger de eerste Augustusdagen van dat jaar zich concentreerde, stond onze legerleiding voor de groote moeilijkheid om naar 3 fronten tegelijk te zien.

Naar 3 zijden moest met de weinig beschikbare krachten front worden gemaakt. Het zij hier de plaats om uit te spreken een woord van groote hulde aan de legerleiding, om bewondering, eerbiedige bewondering te toonen voor de wijze waarop de legerleiding erin geslaagd is met dat

handjevol troepen ons land buiten den oorlog te houden.

Intusschen mag dit ons er niet van afhouden deze zaak eens nader onder de oogen te zien en er de ernstige aandacht op te vestigen, dat meermalen, door het groot aantal te vervullen opdrachten en door de handelingen der oorlogvoerenden, dat veldleger zoo verzwakt, zoo uitgerekt is moeten worden, dat, aan eene belangrijke geconcentreerde macht in de hand van den C. V., om een eventueelen schender van ons grondgebied te jagen, geen sprake kon zijn.

Geen wonder ook, Mijne Heeren, wat werd toch gevraagd, om ons bijv. te beperken tot het Zuiden van ons land.

Met ongeveer de helft van ons veldleger moest eerbiediging van onze neutraliteit worden geëischt in een strook van Vlissingen tot Roermond; moest de smokkelhandel worden tegengegaan; moesten vluchtelingen in ontvangst genomen; moesten vreemde militairen worden geïnterneerd, enz. enz.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat vooral in den aanvang de legerleiding zeker wel eens zich de vraag heeft gesteld: hoe zal het toch gaan, hoe zal het toch moeten gaan, indien iets tegen ons land mocht worden ondernomen.

Ik meen hieruit wel te mogen concludeeren, dat de macht die in 1914 de legerleiding ter beschikking had, te gering was en dat wij dus goed zullen doen, niet vast te houden aan het getal van 200,000 man, dat door den Minister van Oorlog in zijn Memorie van Antwoord wordt aangegeven, als de norm waarop onze strijdkrachten in de toekomst zullen moeten voortbouwen.

Wij hebben nu reeds zooveel van hetgeen uit die mobilisatiejaren voor ons leger van groote waarde was, overboord moeten gooien; met weemoed wordt hierbij aan de landstormlichtingen gedacht, laten wij nu althans niet de *ervaring* prijsgeven van die jaren, waarin zoo duidelijk aan den dag is getreden, dat ons veldleger te geringe sterkte had.

Mij wil het dan ook voorkomen, dat het een door de omstandigheden gerechtvaardigde eisch mag worden genoemd, als het leger eene *oorlogsterkte* behoudt als in November 1918, n.l. ongeveer 400,000 man.

Daarvan zouden dan moeten komen ter beschikking van

het veldleger, inclusief de depöttroepen, 200,000 man; voor liniën en stellingen, en voor eene strategische reserve de andere helft, eveneens inclusief de noodige depöttroepen. Dan zal het mogelijk zijn over een veldleger te kunnen beschikken, dat niet behoeft te kleven aan de liniën en stellingen; een veldleger dat geheel vrij in zijn handelingen zal zijn om alle opdrachten te vervullen, die er van gevraagd zullen worden.

De oorlog, die achter ons ligt, heeft voldoende aangetoond, dat een oorlog niet meer gevoerd wordt tusschen de legers van de Staten, maar tusschen de volken van de betrokken mogendheden.

Zorggedragen moet dus worden, dat de volken weerbaar zijn en weerbaar blijven.

Er bestaat m. i. nog geen enkele reden, om van dit zoo belangrijke beginsel afstand te doen, hoe ook beschouwd, voor mij blijft een van de gevolgen van den oorlog, dat ik met Prof. DE LOUWER ook thans eene *algemeene volksweerbaarheid* noodzakelijk blijf achten. In de verre toekomst wellicht kan over dit beginsel de staf worden gebroken, thans moet er nog met kracht aan worden vastgehouden.

In dit verband wil ik nu alleen spreken over de weerbaarheid van dat deel der bevolking, dat in staat moet worden geacht, om de wapenen te dragen, en hiervoor eischen, *algemeenen dienstplicht*; een stelsel, dat vooral in den tegenwoordigen tijd van gelijkheid voor allen, weinig of geen tegenspraak zal kunnen ontmoeten. Die algemeene dienstplicht, zal, na de noodige afkeuringen enz., een jaarlijksche lichte lichte geven van ongeveer 30,000 man, die ik, door ze 15 jaar ter beschikking te stellen, noodig heb om tot een leger van 400,000 man te geraken. Ik kan mij dus ook niet vereenigen met het voorstel van den Minister van Oorlog, om weder terug te gaan tot het stelsel van 6 jaar militie en 5 jaar landweerdienst; een stelsel, dat mij altijd weinig economisch heeft geleken; een stelsel, waarvan toch bij den eerstvolgenden oorlog onmiddellijk weer zal worden afgeweken, evenals dit in 1914 het geval is geweest. Meer kosten behoeft dit stelsel in algemeenen zin niet te brengen.

Wij hebben toch op het oogenblik de noodige geweren ; de noodige uitrusting voor die legermacht beschikbaar ! In 1918 waren toch ook allen gekleed en allen van de noodige uitrusting voorzien !

Tot nu toe, Mijne Heeren, hebt U van bezuiniging nog niet veel kunnen bemerken. Ik geloof zelfs bedenkelijke gezichten te zien, die mij als 't ware willen vragen : waar wilt ge toch naar toe, spreker ; bedenk, dat ge ons een legerstelsel hebt beloofd, dat minder finantiële opofferingen van den Staat zal vragen. Aan die Heeren roep ik toe : wacht maar, straks zult ge zien, straks zult ge ondervinden, wellicht aan den lijve.

Ik meen dus uiteengezet te hebben, dat op de *Oorlogsorganisatie* niet kan en niet mag bezuinigd worden. We moeten dus, om tot bezuiniging te geraken, het vinden op de vredesorganisatie. We moeten dan, *hoe noode ook*, afstand doen van het mooie beginsel, dat de vredesorganisatie zooveel mogelijk een beeld van de oorlogsorganisatie moet geven en wel zoodanig, dat de mobilisatie zonder schokken kan verlopen en dat de oorlogsorganisatie als 't ware geleidelijk ontstaat uit de vredesorganisatie. Het beginsel der wet-COLIJN, waarbij alle oorlogseenheden reeds in vreedstijd aanwezig waren, kan ons dus niet meer dienen. Het vredesleger zal, nog veel meer dan vroeger, een geraamte moeten worden. Alleen de hoogere eenheden kunnen er een plaats in vinden. De lagere eenheden zullen in oorlogstijd gevormd worden. Het vredesleger zal alleen het veldleger geven en daarvan, behalve het hoofdkwartier, slechts de hoogere eenheden tot en met het regiment. Wij ontveinzen ons geenszins welk een kenmerkend onderscheid daardoor met voorheen zal ontstaan ; wij voelen wel hoeveel moeilijker de mobilisatie zal worden ; we zijn er van overtuigd, met hoeveel meer moeite het veldleger op oorlogsvoet zal zijn te brengen, maar de gewenschte bezuiniging maakt het noodig hiertoe over te gaan, want, Mijne Heeren, door daartoe te komen zullen wij tot de eerste groote bezuiniging kunnen geraken.

Immers, door dit stelsel te aanvaarden, zal *in de toekomst* een groot aantal beroeps-officieren kunnen worden gemist.

Ik stel mij toch voor, dat bij een regiment infanterie in die omstandigheden aanwezig zullen zijn de regiments commandant met zijn adjudant; 3 hoofdofficieren, bataljonscommandanten en het subalterne officierspersoneel en het onderofficierspersoneel en het onderofficierskader, die noodig zullen zijn voor de oefeningen in de recrutenscholen, noodig voor de kaderscholen, noodig voor de administratie. Bovendien zal b.v. wat het wapen der infanterie aangaat, het noodige beroepspersoneel beschikbaar moeten worden gesteld voor de hogere staven, voor de opleidingsscholen voor verlofs-officieren en voor verscheidene andere militaire inrichtingen, als die van het militair onderwijs, Departement van Oorlog e. a. Ook voor de andere wapens zullen beperkingen dienen te worden ingesteld; zij zullen echter niet in die mate getroffen worden als het hoofdwapen.

Immers, van de cavalerie zou ik een overeenkomstig gebruik willen maken als in de M. v. A. is ontworpen, dat wapen zou ik dus in haar geheel en met de mogelijkheid in oorlogstijd een cavalerie-brigade te vormen, willen behouden. Voor de artillerie, waar ik het verschil in opleiding tusschen bereden en niet-bereden artillerie zou willen zien vastgelegd, acht ik een ander stelsel mogelijk, waarover later, waarbij evenwel toch eene belangrijke inkrimping van het officierspersoneel op den voorgrond zal staan.

Door die geleidelijke vermindering van het beroepskader, die vooral gevonden zal moeten worden, althans aanvankelijk, door groote beperking in de aanvulling, zal een groote bezuiniging verkregen worden.

De gewenschte vredesorganisatie zal gevonden moeten worden uit hetgeen voor oorlogstijd noodzakelijk moet worden geacht.

Indien door de omstandigheden in 1918 een tweede mobilisatie had moeten worden gelast, zouden wij alsdan de beschikking hebben verkregen over 12 gemengde brigades, een legermacht, die alsdan nog onvoldoende moest worden geacht voor de verschillende doeleinden, waarvoor zij zou kunnen worden bestemd.

Feitelijk was de troepenmacht, waarover te velde beschikt kan worden, ook grooter, omdat de bezettingen van Zeeland en van Limburg hierbij gerekend moesten worden en nog tal van legerbataljons beschikbaar waren voor een territoriale taak en voor eene legerreserve.

Als men nu nagaat, dat in oorlogstijd onze uitgestrekte kuststrook van het vasteland krachtig bezet moet kunnen worden, Zeeland naar behooren verdedigd, de Noordelijke provinciën van een voldoende macht voorzien en de IJsel-linie krachtig bewaakt moet kunnen worden, voorts dan nog over een veldleger moet kunnen worden beschikt, dat in staat moet zijn, met kans van slagen, weerstand te kunnen bieden en althans door zijn innerlijke kracht preventief moet kunnen werken, dan moet het duidelijk zijn, dat onze troepenmacht te velde in de toekomst zal moeten kunnen beschikken over 6 divisiegroepen, ieder van 3 gemengde brigades, iedere brigade van 3 regimenten infanterie en 1 regiment artillerie, waardoor ik dan tevens de mogelijkheid schep, eene strategische reserve voor den O. L. en Z. af te zonderen.

Dit zou feitelijk moeten leiden tot eene vredesorganisatie van 6 dergelijke groote eenheden, doch om niet te duur te zijn en te doen zien, dat ernstig naar bezuiniging gestreefd wordt, wordt dit getal tot 3 teruggebracht en zal dientenvolge het vredesleger bestaan uit 3 divisieën, ieder onder een generaal-majoor, en bestaande uit den staf, 3 gemengde brigades, onder commando van een kolonel, ieder bestaande uit:

- den staf,
- 3 regimenten infanterie,
- 1 compagnie wielrijders en
- 1 regiment veld-artillerie,

terwijl mede in vreedstijd aan iedere divisie-groep 1 à 2 regimenten huzaren zullen worden toegevoegd.

Om van de vredesorganisatie tot de oorlogsorganisatie te geraken, moet ik voor de hoogere eenheden het *verdubbelstelsel* toepassen.

De bekende voordeelen van dat verdubbelstelsel voor nor-

male vredeseenheden, als daar zijn verhooging van het vredeseffectief, meer kader beschikbaar en minder benoodigd, eenvoudiger vredesadministratie enz., komen in deze organisatie niet tot hun recht; het stelsel is alleen noodig, om van eene kleine vredessterkte tot het groote oorlogsleger te komen.

Waar ik mij dus heb voorgesteld, in vreedestijd te kunnen beschikken over 3 divisien, ieder van 3 gemengde brigades, wil ik in oorlogstijd door verdubbeling dit veldleger brengen op 6 divisiegroepen van 18 gemengde brigades, met eene sterkte van ongeveer 180,000 man. Daarvoor heb ik noodig 7 lichtingen, en wel de 7 jongste lichtingen, en voor de vorming van de noodige depöttroepen de 8de en 9de lichtingen.

Zoodoende houdt men 6 lichtingen over, die de bezettingen zullen moeten leveren voor de liniën en stellingen, en de noodige troepen voor de grens- en kustbewaking.

Daartoe zal het vredesinfanterieregiment bij mobilisatie niet alleen moeten vormen de 2 voor het veldleger bestemde regimenten, doch ook een derde regiment, dat zal worden bestemd voor de bezetting van liniën en stellingen en, voor de kust- en grensbewaking.

Ik verkrijg hieruit voor het benoodigde doel 27 reserve-regimenten, ieder van 3 bataljons, waarvoor benoodigd zullen zijn de volgende 4 lichtingen, terwijl de 14de en 15de lichting in het algemeen bestemd zullen worden voor depöttroepen van de reserve-regimenten.

De mobilisatie van het vredes-infanterieregiment moet nu zoodanig geregeld worden, dat de 2 regimenten, die tot het veldleger behooren, opkomen in de standplaats van het regiment en dat het andere regiment moet mobiliseeren, daar waar het voor de bezetting van liniën en stellingen benoodigd zal zijn.

Vermoedelijk zal het noodig zijn, aan den Minister van Oorlog de bevoegdheid te geven, om het kader van de te mobiliseeren troepenmacht vóór de mobilisatie op te roepen, teneinde op die wijze verzekerd te zijn, dat er bij de mobilisatie

reeds een kern bestaat, waarin de opkomende miliciens zullen kunnen worden opgenomen. Hiertegen zal geen overwegend bezwaar kunnen bestaan; ook thans worden bij eene mobilisatie, zelfs vóór de voorloopige waarschuwing, indien slechts ingevolge art. 185 der Grondwet is verklaard, dat er oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden bestaan, personeel van het verlofsleger onder de wapenen geroepen. Het zal, naar ik hoop, nu ook duidelijk zijn, waarom ik in het vredes infanterieregiment, althans aanvankelijk, de 3 hoofdofficieren heb behouden. Zij zullen in oorlogstijd voor aanvoerders van de te vormen regimenten moeten worden gebruikt. Over de vredestaak van die hoofdofficieren spreek ik dadelijk.

Het aantal hoofdofficieren zal aldus in het nieuwe leger, voorloopig althans, slechts weinig worden verminderd voor zoover de majoors betreft. Door de beperking der hoogere functiën zal een belangrijke bezuiniging worden gebracht. Het aantal generaal-majoors en het aantal kolonels zullen niet onaanzienlijk verminderd worden. De grootste bezuiniging zal evenwel worden verkregen door de beperking van het subalterne beroepskader, dat *geleidelijk* tot 1/3 van de tegenwoordige sterkte zal moeten worden gebracht. Die verminderingen zullen evenwel slechts zeer geleidelijk en voorzichtig moeten worden bewerkstelligd en hierbij rekening moeten worden gehouden met den groei van het korps verlofs-officieren en -onderofficieren. Naarmate deze laatste korpsen in aantal — *waarbij de hoedanigheid niet over het hoofd mag worden gezien* — toenemen, zal het beroepskader moeten verminderen.

De vooruitzichten van de subalterne officieren, wat het bereiken van de hoogere rangen betreft, zullen althans wat den majoorsrang aangaat, er in de toekomst niet slechter op worden, maar overigens zullen die vooruitzichten over het geheel bedenkelijk achteruit gaan.

Eenigszins zal hieraan dienen worden tegemoet gekomen, door de de salariëering niet te regelen naar den rang, doch naar het aantal dienstjaren en door verder zoodanige wijzigingen in de pensioenwet te brengen, dat het mogelijk zal zijn, ook na een betrekkelijk kort dienstverband, met hooger

pensioen den dienst te verlaten, natuurlijk ondergehoudenheid van reserveplicht, die voorts, voor welken rang ook, in de wet zal moeten worden vastgelegd.

De jaarlijksche lichting zal ongeveer 30,000 man moeten bedragen. Volgens de jaarcijfers van 1917, de laatst beschikbare, blijkt dat het aantal jongelingen, dat jaarlijks den dienstplichtigen leeftijd bereikt, ongeveer 65,000 bedraagt, zijnde, zooals bekend, $\pm 10\%$ van de totale bevolking. Dit aantal moet door de strenge keuring en door vrijstellingen tot 30,000 man worden teruggebracht, zoodat de loting kan worden afgeschaft. Het grootste contingent der vrijstellingen zal moeten worden geleverd door de kostwinners, zoodat uit dien hoofde aan het vredesleger geen finantiële eischen zullen worden gesteld.

Ik geef onmiddellijk toe, dat alsdan feitelijk geen strikt algemeene dienstplicht bestaat, doch de noodige bezuiniging brengt nu evenwel mede, dat geen manschappen moeten ingedeeld, wier familie door den Staat moet worden onderhouden.

In ieder geval moeten wij verlost worden van de loting, wat toch door iedereen als een weldaad zal worden beschouwd, zoodat die in geen geval zal moeten worden bestendigd. De nadeelen hiervan zijn te algemeen bekend, zoodat ik meen ze thans niet te behoeven vermelden. De tijd dringt. Voor diegenen, die vrijstelling wegens broederdienst, voor ziekelijke gesteldheid, voor te kleine maat of een geestelijke bestemming hebben, zou ik een weerbelasting willen invoeren, waardoor feitelijk het oorlogsbudget jaarlijks ook eenigszins zou kunnen dalen.

Wat nu de eerste oefening betreft, moet, alvorens daarover meer mede te deelen, het volgende worden voorop gesteld.

Zoo menigmaal, ook in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal, zijn stemmen gehoord, dat de legers achter het front gedurende den oorlog, in zoo'n korten tijd werden geoefend en voor den frontdienst geschikt gemaakt. Hieruit werd dan de gevolgtrekking afgeleid, dat zulks voor ons ook

zeer goed mogelijk zou zijn. Ik wil dit geenszins ontkennen, maar wijs er op, dat voor die menschen een groote prikkel bestond om zich zoo goed mogelijk te oefenen, want deden zij dat niet, profiteerden zij niet zooveel mogelijk van de opleiding, dan hadden zij des te meer kans eerder door een vijandelijken kogel te zullen worden getroffen. Een dergelijken prikkel kunnen wij uit den aard der zaak in een vredesleger niet verkrijgen, doch wel een overeenkomstige.

Ik zou in de militiewet vastgesteld willen zien, dat hij, die gedurende den eersten oefentijd uitmunt door goed gedrag en door ijver en dientengevolge goede resultaten bij de opleiding heeft verkregen, na minstens 2 of 3 maanden naar huis kan worden gezonden en dat daarentegen hij, die geen bevredigende resultaten bij het einde van zijn eersten oefentijd heeft bereikt en waarvan de zekerheid bestaat, dat zulks aan onvoldoenden ijver en onvoldoende toewijding kan worden geweten, nog hoogstens 4 maanden onder de wapenen kan worden gehouden.

Aan de eene zijde dus eene belooning voor een goede plichtsbetrachting, aan de andere zijde eene bestraffing voor het niet vervullen van die plichten.

Mijne Heeren, wij komen gelukkig weer in een tijd waarin niet alleen wordt gesproken van rechten, maar ook langzamerhand het begrip weer op den voorgrond treedt, dat ook *plichten* zijn te vervullen en dat tevens die plichten eerst op behoorlijke wijze moeten zijn vervuld, voor dat aan de rechten kan worden gedacht. Is het dan wonder, dat gevraagd wordt, voor hen die hun plichten goed vervullen een verkorting, voor hen die hun plichten slecht vervullen een verlenging van den diensttijd in uitzicht te stellen. Het recht daartoe zou ik willen zien toegekend aan de regimentscommandanten en hogere legerautoriteiten. Ik wil dit recht dus leggen in handen van autoriteiten, terzake volkomen bevoegd en tot oordeelen in staat. Een bezonnen handeling kan van deze autoriteiten verkregen worden; het zal dan ook, dunkt mij, geen enkel bezwaar ontmoeten om die macht in hun handen te leggen. Hebben wij die rechten eenmaal verkregen, dan stel ik mij voor, dat met groote opgewektheid

gedurende den korten eersten oefeningstijd zal worden gewerkt; dat de man zich zal inspannen, om den eersten oefeningstijd zoo spoedig mogelijk te doen beëindigen en in ieder geval te voorkomen dat de oefeningstijd voor hem wordt uitgebreid. Onder die omstandigheden, maar ook alleen onder die omstandigheden, durf ik dan ook een eersten oefeningstijd voor te stellen voor den tijd van 4 maanden, na degelijke lichamelijke voorgeoefendheid, met de noodige herhalingsoefeningen, waarover straks, en zonder tal van diensten en corveeën, die den man gedurende zijn diensttijd, onnoodig van dien eersten oefeningstijd afhouden.

Door den eersten oefeningstijd voor de onbereden wapens terug te brengen op 4 maanden en die voor de cavalerie op 18 maanden en voor de overige beredenen op 12 maanden te stellen, als in de Memorie van Antwoord, geeft dit eene besparing van 84000 man-maanden.

Gerekend op f 50.— per man en per maand, dus eene besparing van rond vier millioen guldens.

Evenals in de Memorie van Antwoord, wordt voor het ontworpen stelsel, groote waarde toegekend aan een zekere lichamelijke voorgeoefendheid, en zal daardoor ook de eerste oefeningstijd tot op 2 maanden kunnen worden verminderd; dus niet alleen zal het mogelijk zijn door grooten ijver en flink aanpakken, den eersten oefeningstijd tot op een minimum van 2 maanden te brengen, daartoe krijgen ook recht zij, die van de in de Memorie van Antwoord aangegeven diploma's zijn voorzien.

Ik stel mij voor, de miliciens van de onbereden wapens, waarvoor er dus een 27000-tal overblijven, op te roepen in 2 ploegen en wel zoodanig, dat gedurende de maanden Augustus en September, Februari en Maart, geen miliciens van de onbereden wapens onder de wapenen zijn. De maand September zou ik willen gebruiken voor de herhalingsoefeningen, voor oefeningen in mobilisatieverband, voor plaatselijke oefeningen aan de grenzen of aan liniën en stellingen. De maanden Februari en Maart voor onderlinge oefeningen van het beroepsofficiers- en verder kader. De maand Augustus ten slotte, zal bestemd worden voor verloven enz.

Elke ploeg zal dus ongeveer 14000 man sterk zijn, zoodat aan ieder regiment infanterie, 1500 man voor eerste oefening, 2 maal per jaar zal worden toegewezen. Ik heb ook overwogen, of het wellicht wenschelijk zou zijn, om een drieploegenstelsel in te voeren. Dan zouden evenwel de ploegen zoo aan elkaar sluiten, dat van verademing en verpoozing van het instructie-kader geen sprake zou kunnen zijn, hetgeen met het oog op de opleiding en op de kadervorming, niet wenschelijk wordt geacht. Nu heb ik een winterploeg, die opkomt in de maand October, en een zomerploeg, die opkomt in de maand April.

Zooals reeds is opgemerkt, moet *noodgedrongen*, afstand worden gedaan van het beginsel, dat ook de kleinere oorlogseenheden reeds in vreedestijd moeten bestaan. Ik moet dus, ook als in de Memorie van Antwoord, breken met het stelsel, dat alle miliciens worden geoefend in hetzelfde onderdeel, waarin zij bij mobilisatie zullen thuis behooren. Er zullen dientengevolge bij een regiment infanterie, om mij tot dat wapen te beperken, moeten worden opgericht, instructiescholen, in zoodanig aantal, dat per recrutenschool niet meer dan 250 man gelijktijdig worden opgeleid. Bij elke recrutenschool zal voldoende beroepskader aanwezig moeten zijn, om de oefeningen gedurende 4 maanden met den grootsten ernst te kunnen volhouden en te kunnen volbrengen. Geëischt zal moeten worden van de troepencommandanten, dat alles zal moeten worden in het werk gesteld, om dien eersten oefeningstijd voor de manschappen zoo intensief en vruchtdragend mogelijk te doen zijn. Gedurende dien eersten oefeningstijd mag aan de manschappen geen enkele andere dienst worden opgedragen en moet worden zorggedragen, dat steeds alle manschappen bij de oefeningen present zijn. Er moet worden gewoekerd met den tijd, om het hoogste te verkrijgen wat in dien tijd mogelijk is.

Bedenkt men dan daarbij, dat meer en meer zal blijken, waaraan geen oogenblik getwijfeld behoeft te worden, dat de regimentscommandanten een loyale opvatting zullen hebben van het vroeger naar huis zenden en een strenge opvatting voor het eventueel nadienen, dan vermeen ik,

dat verklaard kan worden, dat met die 4 maanden oefeningstijd zal kunnen worden volstaan en dat zij minstens hetzelfde wellicht beter resultaat zullen hebben, dan een langere oefeningstijd van eenige maanden meer, waarbij die prikkel om zich in te spannen, niet aanwezig is.

Het in het eerste dienstjaar geleerde, zal door herhalingsoefeningen moeten worden onderhouden, terwijl de herhalingsoefeningen tevens dienstbaar zullen moeten worden gemaakt, om den man te oefenen in het mobilisatieverband en verder om hem later de noodige kennis bij te brengen, of van de grens- en kustbewaking, of van de liniën en stellingen waarvoor hij bestemd zal worden. Daartoe zal het noodig zijn dat de eerste herhalingsoefeningen betrekkelijk van langeren duur, de latere van korteren duur zijn. Ik zou den man willen doen doorloopen 2 herhalingsoefeningen, ieder van 3 weken, in zijn mobilisatieverband en wel gedurende het 2e en 5e dienstjaar en voorts 2 herhalingsoefeningen in het oudere verband en wel een van 6 dagen voor liniën en stellingen en de laatste van eenige dagen voor plaatselijke oefeningen. De beredenen zou ik *een* herhalingsoefening minder willen geven. De kaderopleiding zou ik willen zien geregeld als door de Memorie van Antwoord is ontworpen. Uit elken ploeg in het eerste dienstjaar wordt na de eerste 2 maanden, 10 % van de manschappen aangewezen voor kaderopleiding. De manschappen, die daartoe in aanmerking komen, zullen tot korporaal worden benoemd bij het einde van den eersten oefeningstijd; de opleiding tot milicien-sergeant zal 8 maanden in beslag nemen.

De *officiersopleiding* zal in algemeenen zin geregeld dienen te worden als in de Memorie van Antwoord is aangegeven.

Deze zaak is evenwel van zoo overwegend belang, dat ik daaraan gaarne oogenblikken zou willen wijden; trouwens, het komt mij voor, dit een van de onderwerpen zal zijn, dat door onze Vereeniging zal moeten worden in studie genomen en op een afzonderlijken avond zal besproken dienen te worden. Immers, het verlofspersoneel zal een geheel andere plaats in ons oorlogsleger gaan innemen; was tot dusver de kapiteinsrang vrijwel een uitzondering, en werd in ieder

geval dit personeel beperkt tot de subalterne rangen, in het leger van de naaste toekomst zal dit anders worden en zullen ook hogere commando's aan reserve-officieren moeten worden vertrouwd.

Het schijnt dus wijs beleid toe, zoo mogelijk nog meer zorg aan de opleiding te besteden en vooral ook de voortgezette opleiding met kracht ter hand te nemen.

De opleiding zal een jaar duren voor hen, die zich vrijwillig aanmelden en aan te stellen eischen als thans voldoen.

Voor hen, die moeten worden aangenomen, wat alleen het geval zijn zal, als de vrijwillige aanmelding geen voldoende resultaat oplevert, zal de opleiding aanvangen gelijk met de vrijwillig zich aangemeld hebbende, maar na afloop van den eersten oefentijd.

De voor de opleiding aangewezenen zullen dus een 4-tal maanden langer moeten dienen.

De opleiding zal geen andere omvatten, dan die tot 2de luitenant, tot welken rang zij eerst zullen worden aangesteld, indien zij daartoe de geschiktheid blijken te bezitten, waartoe zij in het 2de of 3de dienstjaar, 2 maanden onder de wapenen zullen moeten komen.

De verdere opleiding van de militie-officieren zal dienen te worden geregeld als zulks in Zwitserland het geval is. Voor elken nieuwen rang zal dus noodig zijn een theoretischen cursus en het gedurende 1 of meer jaren optreden als onderwijzer aan een recrutenschool. Voor de hogere rangen zal daarbij tevens gevraagd moeten worden het optreden in de mobilisatieverbanden. Vooral voor die opleidingen, die aan de hoogste eischen zullen moeten voldoen, zal aanvankelijk nog een vrij groot aantal beroepsofficieren en onderofficieren noodzakelijk zijn. Eerst na verloop van jaren zal kunnen worden overwogen of het mogelijk zal zijn, ook die taak, althans voor een deel, een verlofskader te kunnen opdragen.

Voorloopig intusschen, zal daarvan geen sprake kunnen zijn.

Evenals in de Memorie van Antwoord wordt aangegeven, acht ik het ook noodig, om althans voorloopig, een deel

van de manschappen te doen nadienen gedurende enkele maanden, zoodanig, dat gedurende het geheele jaar een gewapende macht beschikbaar zal zijn. Deze manschappen zullen ter beschikking van de Regeering moeten zijn, zoolang het wapen der marechaussée nog niet voldoende uitgebreid is en het korps militaire politie nog geen voldoende sterkte zal hebben verkregen.

Voor binnenlandsche onlusten moeten verder beschikbaar blijven het wapen der cavalerie en in het bijzonder de vrijwillige landstorm, waarover de Regeering, zoo noodig, zal kunnen beschikken, en de gemeentelijke burgerwachten. Teneinde den vrijwilligen landstorm op sterkte te kunnen brengen en houden, en het volbrengen van de herhalings-oefeningen voor een deel der manschappen gemakkelijker te maken, zou ik eene bepaling in het leven willen zien geroepen, waardoor de man vrijgesteld werd van zijn tweede en verdere herhalingsoefeningen, indien hij zich ter plaatse zijner inwoning verbond, om dienst te nemen bij den vrijwilligen landstorm. Deze zou dan voor onderscheidene plaatsen waar hij noodig wordt geacht, eene bepaalde sterkte moeten hebben. Aangenomen zouden alleen die groot-verlofgangers moeten worden, die daartoe door de commandanten der vrijwillige landweerstormkorpsen geschikt zouden worden geacht.

Over de beoordeeling omtrent die geschiktheid zouden door den inspecteur van den landstorm de noodige voorschriften moeten worden gegeven.

Ik heb straks medegedeeld, Mijne Heeren, voor de artillerie een andere opleiding te zullen voorstellen dan in de Memorie van Antwoord is aangegeven.

Aldaar wordt toch alle onderscheid tusschen bereden en onbereden artillerie opgeheven, de opleiding van alle manschappen, beredenen en onberedenen, geconcentreerd in het vroegere veld-artillerie-regiment der divisie en geen rekening gehouden met de zoo uiteenlopende bestemming der manschappen.

Ik moet hier overwegend bezwaar tegen maken, die opleiding zou toch zeer geschaad worden, want niet alleen

dat de eerste oefentijd van de onberedenen, mij aanvankelijk hiertoe beperkende, niet onaanzienlijk wordt verkort, doch bovendien zullen allerlei opleidingen tegelijkertijd, door-en over elkaar heen moeten plaats vinden, zoodat de man ten slotte zelf niet meer zal welen, waarheen zijn oorlogstaak hem zal voeren.

Bij dit nieuwe opleidingsstelsel moet toch zeker op den voorgrond staan, dat de korte oefentijd alleengebruikt moet worden, om den man te leeren, wat hij in oorlogstijd zal hebben uit te voeren, niet meer en niet minder.

Met dat beginsel houdt de Memorie van Antwoord geen rekening voor zooveel de opleiding der artillerie betreft. Immers de bedieningsmanschappen zullen in de bediening van het veldkanon geoefend worden en tegelijkertijd ook in die van de vestingvuurmonden, waarvan het gebruik toch geheel verschillend zal zijn van dat van het geschut te velde.

De oorlog moge dan geleerd hebben, meer in 't bijzonder de loopgravenoorlog, let wel, dat ook de zwaardere vestingvuurmonden en zelfs hier en daar het kustgeschut te velde kunnen worden gebezigd; daaruit af te leiden, dat het gebruik van een zware lange 15 c.M., die ergens met veel moeite in batterij is gebracht, zou overeenkomen met of zelfs in de verte gelijken zou op het vlotte gebruik, dat van een lichten en goed bespannen veldvuurmond moet worden gemaakt, zou tot zeer verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding kunnen geven.

Met de voorstellen in dit opzicht, voor zooveel zij bekend zijn geworden, kan dan ook niet worden ingestemd.

Voor de stelling-artillerie zou ik willen behouden twee van de bestaande regimenten vesting-artillerie en wel een voor de nieuwe Hollandsche Waterlinie en een voor de stelling van Amsterdam.

De commandovoering, opleiding enz. in deze regimenten zou ik op overeenkomstige wijze willen regelen als dit voor de regimenten infanterie is ontworpen; de mobilisatie zou zoodanig moeten worden vastgesteld, dat de manschappen opkomen ter plaatse, waar zij in de betrokken linie of stelling bij oorlogsgevaar of oorlog benodigd zullen zijn.

Evenals in de Memorie van Antwoord zou ik een regiment kustartillerie willen behouden; van een overgang naar de marine zou ik evenwel om de bekende redenen niets willen weten.

Indien hieraan wellicht het motief zou ten grondslag liggen, dat ook wordt aangevoerd om de begrooting van oorlog eenigszins te ontlasten, n.l., dat een deel der kosten van de politietroepen zullen worden gebracht op de begrooting van het Departement van Justitie, dan zou ik daartegen al dadelijk willen aanvoeren, dat een dergelijk motief niet zal inslaan, omdat het den belastingbetaler betrekkelijk weinig kan schelen voor welke uitgaven hij belasting betaalt, maar wel, hoe groot de totale som zal zijn.

Het regiment artillerie te velde, dat bij elke gemengde brigade zal worden ingedeeld, vereischt nu een andere opleidingsmethode, naar mijne meening.

Ik juich het toe, dat alle beweegbare artillerie eenzelfde opleiding onder éénhoofdige leiding zal verkrijgen, ik zou evenwel, zonder meer, de in de Memorie van Antwoord voorgestelde opleiding niet durven aanvaarden. Ik acht de opleiding van de artillerie te velde, te ingewikkeld en te veel omvattend, om de in dit opzicht voorgenomen methode, zonder nadere proefneming, te durven volgen. Ik voor mij geloof niet, dat in den eersten oefentijd de oefeningen in batterij en hooger verband kunnen worden gemist. Voorts is betrekkelijk slechts weinig artillerie beschikbaar, drie stukken per 1000 man. De ervaring van dezen oorlog heeft belangrijk hogere eischen in dit opzicht; vandaar dat in het belang der infanterie moet worden getracht, de artillerie, waarover wij beschikken, zoo goed als eenigszins mogelijk gereed te maken voor haar oorlogstaak.

Dit leidt mij er toe voor de artillerie-regimenten der gemengde brigades het behoud van enkele der taktische kleinere eenheden te vragen en wel zoodanig, dat een regiment, onder bevel van een luitenant-kolonel, in vreedestijd ook zal bestaan uit 2 batterijen v. Art. en 1 batterij Res. Art.

Bij 2 der regimenten bijv. ware een proef te nemen, om

te doen onderzoeken of het stelsel van de M. v. A. uitvoerbaar is.

Elk regiment brigade-artillerie zal zich bij mobilisatie zoodanig moeten vermenigvuldigen, dat daaruit 2 regimenten ontstaan, elk regiment van 3 afdelingen van 3 batterijen, waarvan een afdeling houwitser-artillerie.

In oorlogstijd zal dus de artillerie van het veldleger uit 18 regimenten bestaan, 36 afdelingen veld-artillerie en 18 afdelingen veldhouwitser-artillerie. Daarvoor zullen in het geheel benodigd zijn 324 veldstukken en 162 veldhouwitsers, een respectabel aantal, indien deze onmiddellijk beschikbaar zouden moeten zijn. Zoover is het echter nog niet. In een dergelijke organisatie van ons legerstelsel zal moeten worden ingeleefd en eerst na eenige jaren, afhankelijk van de te maken overgangsbepalingen, zal het geheele gebouw daarvan gereed kunnen zijn.

Ik houd mij ervan overtuigd, dat alsdan ook de gewenschte hoeveelheden geschut met toebehooren zullen kunnen worden gereed gesteld, vooral omdat thans reeds een groot aantal der gewenschte soorten aanwezig is en een voortgang zou kunnen worden gemaakt met den aanmaak in eigen werkplaatsen.

In overeenstemming met de M. v. A. komt het ook mij voor, dat de administratietroepen in groot aantal noodig zullen zijn, zoowel om bij alle wapens te voorzien in alle mogelijke bijbetrekkingen, ten einde de eigenlijke militie daarvan te versoonen en haar niet van haar taak af te houden, als om bij de bereden wapens, in 't bijzonder bij de artillerie, in den begintijd van de opleiding der beredenen, in de paardenverzorging te kunnen voorzien en voorts om de noodige paardenoppassers te verkrijgen.

Zij moeten in 4 ploegen jaarlijks worden opgeroepen, bij een jaarlijks aan te wijzen onderdeel de noodige vooroefening ontvangen en daarna over de onderdeelen worden verdeeld.

Door het uitloven van eene premie moet worden in de hand gewerkt, dat deze manschappen langer onder de wapenen blijven.

In oorlogstijd verrichten zij overeenkomstige diensten bij de oorlogseenheden en worden zij werkzaam gesteld bij de verplegingsinrichting.

Wat het kazernestelsel betreft, sta ik op het standpunt van de Memorie van Antwoord.

Ook mij komt het voor, dat in beginsel met dit stelsel moet worden gebroken en dat aan de betrokken commandanten de bevoegdheid moet worden verleend, om de vergunning tot wonen buiten de kazerne te geven aan allen, wier ouders of voogden te kennen geven, hiertegen geen bezwaren te hebben.

Ik stel mij voor, dat dit in algemeenen zin goed zal werken, ook op den geest van den troep; er kunnen toch individuen onder de wapenen komen, waarmede het aanbeveling zal verdienen zoo weinig mogelijk jongelui in aanraking te brengen; de funeste invloed, die daarvan het gevolg zou kunnen zijn, wordt op de geschetste wijze zoo goed mogelijk ondervangen.

Mijnheer de Voorzitter, veroorloof mij nog een enkel woord over de Oorlogsorganisatie van het Veldleger. Deze is ontworpen, zooals reeds meermalen is medegedeeld, op een sterkte van 6 divisie groepen, iedere groep bestaande uit een Staf en voorts uit 3 gemengde brigades, ieder van de volgende samenstelling:

1 Brigadestaf, 3 Infanterie-regimenten van 3 bataljons van 4 compagnieën, 1 compagnie Wielrijders, 1 regiment Artillerie van 2 afdelingen Veld-Artillerie en 1 afdeling Houwitsers, 1 compagnie Veld-pioniers, alsmede de noodige treinen, enz.

Van den inleider kan, ook in verband met de noodzakelijkheid den noodigen tijd voor het debat beschikbaar te houden, niet verlangd worden, dat hij tot in onderdeelen deze organisatie nader zal bespreken. Ik beperk mij dan ook tot de mededeeling, dat dit leger, een leger in 1e linie, ter sterkte van \pm 180,000 man, goed kan worden uitgerust en daarvoor geen bijzondere kosten behoeven te worden gemaakt.

Zoo kan elke infanterie-compagnie de beschikking krijgen over 4 mitrailleurs, kan elk infanterie-bataljon worden uitgerust met een afdeling van 6 mitrailleurs, zonder dat daarvoor meerdere aankopen noodig zullen zijn.

De hoogere aanvoering van deze troepen is geheel in handen van het beroepspersoneel. Voor de bevelvoering over bataljons zal voorloopig nog voor zooveel mogelijk over beroepskapiteins beschikt moeten worden. Overigens zal als commandanten van deze onderdeelen evenals van de compagnieën en batterijen verlofspersoneel moeten optreden.

De territoriale indeelings des Rijks zal worden genomen als in de Memorie van Antwoord. Regiments-recruteerings-districten zullen de hoofdindeeling moeten vormen. Onderverdeeling in kleinere districten is noodzakelijk.

Ik zal dus moeten krijgen negen regiments-districten, aan het hoofd waarvan de betrokken regiments-commandant zal komen te staan. Met behulp van de beroeps-hoofdofficieren, waarover hij in de eerste jaren zeker nog zal beschikken, moet hij in dit verband na aanwijzing van hoogerhand, voorzien in de betrekkingen van Provinciaal Adjudant, van Militie-Commissaris en van territoriaal bevelhebber, terwijl tevens — het zij hier in het voorbijgaan gezegd — ook de betrekkingen van garnizoens- en plaatselijk commandant door die hoofdofficieren zullen moeten worden vervuld.

Alwedereene bezuiniging ten bate van de Oorlogsbegroting.

Mijnheer de Voorzitter, ik ben hiermede gekomen aan hetgeen ik meende dat noodig was om het aangekondigde onderwerp in te leiden.

Resumeerend sta ik dus voor, een sterk oorlogsleger, en *door den nood gedwongen* een klein vredesleger, dat slechts een korten eersten oefeningstijd zal doorloopen. Van dien oefeningstijd vertrouw ik, dat, door de bijzondere maatregelen in dit opzicht voorgesteld, deze er toe leiden zal, eene oefening van het personeel te geven, die minstens dezelfde uitkomsten zal kunnen doet verwachten, als van de 6 maanden van de Memorie van Antwoord.

Immers, door belooning van hen die zich inspannen en door bestraffing van hen die hun plichten niet vervullen, hoop ik het goede gevolg te krijgen, dat men zal leeren inzien, dat het door getrouwe plichtsbetrachting mogelijk zal zijn, den dienstdtijd in den korst mogelijken tijd goed te volbrengen.

Voorloopig, zoolang de Volkenbond niet meer als zoodanig tot mij spreekt, wil ik het Nederlandsche defensiestelsel ongewijzigd laten en hoop en vertrouwen, door de liniën en stellingen van voldoende bezetting, behoorlijk geoefend, voldoende uitgerust te hebben voorzien, over een veldleger te kunnen beschikken, waaraan te allen tijde de verdediging van het vaderland, met vertrouwen kan worden opgedragen.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Uit naam van de vergadering betuig ik den Heer TEN BOSCH zeer hartelijk dank voor hetgeen hij hier met ons heeft behandeld. Waar, naar ik vermoed, verschillende onderwerpen bestrijding of instemming zullen uitlokken, zal het den Heer TEN BOSCH zeer aangenaam zijn als zich daarvoor sprekers aanmelden. In afwachting daarvan stel ik voor een kwartier te pauzeeren.

Na de pauze zegt de VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik kan U mededeelen, dat een tiental sprekers zich hebben aangegeven. Dit is wel zeer aangenaam wegens de belangrijkheid van het onderwerp, maar minder met het oog op den tijd. Ik acht mij daarom verplicht hun ieder hoogstens tien minuten te geven om te spreken. Willen de heeren daarmede rekening houden? Als eerste geef ik het woord aan den generaal SNIJDERS.

De heer SNIJDERS: Mijnheer de Voorzitter! Laat ik beginnen met te zeggen, dat ik met groot genoegen het bericht vernam, dat het bestuur deze vergadering wilde beleggen, en de talrijke opkomst bewijst dan ook de belangstelling in het onderwerp, dat behandeld is door overste TEN BOSCH. Het gaat hier om een levensbelang van onze weerbaarheid en

van ons officierskorps. Ik deel niet de meening, onlangs in de Tweede Kamer geuit, dat de militairen over het leger-vraagstuk hun mond maar moeten houden; integendeel, ik beschouw de militairen juist als de personen bij uitnemendheid en in de eerste plaats geroepen om het defensievraagstuk uit een krijgskundig oogpunt te behandelen en te beoordeelen of een bepaald stelsel aan zijn doel: het verzekeren van 's Lands veiligheid, kan beantwoorden.

Met groot genoegen heb ik de rede van Overste TEN BOSCH gehoord. Klaar en duidelijk heeft hij zijn denkbeelden uiteengezet. Met een zeer groot gedeelte ervan stem ik volkomen in; voor een ander deel bevatte zij zooveel belangrijks, dat ik dat gaarne eerst nog eens zou willen overwegen, alvorens ik een oordeel zou willen uitspreken.

Wat de legersterkte betreft, sta ik volkomen aan de zijde van den heer TEN BOSCH. Een sterkte van 200.000 man op voet van oorlog is voor ons land te eenenmale onvoldoende (applaus). De Memorie van Antwoord vermeldt voor die legersterkte geen enkel argument, behalve dat de sterkte van het leger bij de mobilisatie in 1914 ook zoo was. Dat is juist. Maar dat is geen reden om te vertrouwen, dat het in de toekomst bij een eventueelen oorlog of bij dreigend oorlogsgevaar ook wel weer zoo zal gaan, dat de oorlogvoerenden ons gebied ontzien. Een half miljoen weerbare mannen hebben we en dan is het een onverantwoordelijke luchthartigheid, zich op het standpunt te stellen, dat wij het met 200.000 man best af kunnen (applaus).

Ik herhaal: de Memorie van Antwoord voert niets aan tot motiveering van een oorlogssterkte van 200000 man, dan dat het in 1914 ook zoo was.

Ja, mijne heeren! ik, die in 1914 de zorg en de verantwoordelijkheid voor 's lands veiligheid aan den lijve heb gevoeld, ik weet er alles van, hoe het in 1914 is geweest. Overste TEN BOSCH heeft dienaangaande al een tipje van den sluier opgelicht. Ik moet verklaren dat ik van den aanvang af het besef heb gehad, dat — indien wij ernstig bedreigd of aangevallen werden — onze legermacht absoluut onvoldoende zou zijn om maar eenigermate haar taak te vervullen.

Reeds voor de eenvoudige neutraliteitshandhaving was zij ontoereikend: de bewaking van de zeer lange grenzen en kusten, de territoriale bezettingen, de voorloopige bezettingen der liniën en stellingen en velerlei bijzondere diensten eischten zooveel troepen, dat er slechts een zwak en ten deele verspreid veldleger overbleef. Het streven van Minister Bosboom en van mij is dan ook dadelijk geweest om de legersterkte te vergrooten. Nieuwe formaties zijn opgericht uit de in de depots beschikbare stof: de voet- en de wielrijdersescadrons der huzaren, de vierde afdeelingen der regimenten veldartillerie, en weldra ook eenige reservebataljons infanterie.

Maar eerst toen de aflossing der oudere landweerlichtingen gelegenheid gaf, de met klein verlof gezonden dienstplichtigen tot reserve-landweerbataljons — en later tot etappenbataljons — te organiseeren, kwam onze weermacht langzamerhand op een sterkte, dat ze min of meer voldeed aan de behoefte en bereikte zij ten slotte (ingeval eener tweede mobilisatie) in November 1918 de sterkte van ruim 400000 man. Dat is het minimum, wat we noodig hebben. We moeten en kunnen dat bereiken.

De Memorie van Antwoord noemt 115000 man leger, 35000 man depottroepen en 50000 landweer. Het onderscheid tusschen militie en landweer heeft geen zin, maakt den overgang gecompliceerd en kostbaar; maar dat daargelaten...

Ik onderstel, dat in het systeem der Memorie de 50000 man landweer bestemd zijn voor de bezettingen der stellingen. Natuurlijk is die sterkte daarvoor veel te weinig; maar volgens de geleerden in de Tweede Kamer, moeten de stellingen ook door het veldleger worden verdedigd. Als men echter van die 115000 man aftrekt de grens- en kustbewaking, de territoriale bezettingen, den etappendienst en andere bijzondere diensten, dan blijft er van dat veldleger als operatieve macht geen 10000 man over. We moeten hebben — ik blijf er bij — 400000 man, zooals de heer TEN BOSCH heeft aangegeven.

Mijne Heeren! We hebben reeds nu een zoodanige geofende macht. Ik acht het onverantwoordelijk de landstormmannen,

die in het leger zijn geweest en hebben gediend; die ten koste van millioenen zijn uitgerust en gekleed en geoefend geworden, als non-valeurs in de burgermaatschappij terug te zenden. Men kan ze natuurlijk in geval van nood krachtens eene noodwet laten opkomen. Maar dan zijn zij ongeorganiseerd en zullen ze de depôts overstroomden als ongeordende massa's, waaruit slechts ten koste van veel tijd troepen zullen kunnen worden gevormd, geschikt om te velde te gaan. Ik blijf van meening, dat deze geoefende menschen en kader in reserveformaties moeten worden georganiseerd, wier reeds grootendeels voorradige wapenen en militaire uitrustingen moeten worden opgelegd en gereedgehouden. In mobilisatietijd zijn ze dan in zeer korten tijd geschikt om te velde te gaan, een belangrijke aanwinst, welke zonder groote kosten en in tijd van vrede zonder lasten voor de betrokkenen bereikbaar zou zijn.

Een tweede punt betreft de loting. Ik kan niet anders zeggen, dan dat het mij diep heeft getroffen, dat de loting bij de weermacht van de toekomst zal worden gehandhaafd. Hoeveel jaren is er al gevochten, in het leger zoowel als in de burgermaatschappij, tegen de loting en voor gelijkheid voor allen in de lasten, welke de Staat zijn burgers oplegt!

Gedurende de mobilisatie heeft men eerst recht de grove onrechtvaardigheid gevoeld, dat hij, wien het lot had getroffen, 3, 4 à 5 jaren onder de wapenen moest blijven, huisgezin en bedrijf in den steek laten, in geval van oorlog bloed en leven offeren voor den Staat en bij eindelijk terugkeer in de burgermaatschappij van voren af aan beginnen zich een bestaan te veroveren; terwijl daarnaast vele anderen zich niets van den toestand behoeften aan te trekken, geen enkel bezwaar of nadeel, geen enkelen last ondervonden.

Ik acht het onzedelijk den heiligen dienstplicht op te leggen aan de enkelen, die door een hazardspel daarvoor worden aangewezen, en de anderen vrij te laten (*applaus*). Het is een smet voor ons land, dat het eenige is in Europa, waar dit hazardspel nog is toegelaten. Het moet verdwijnen. Wij als Nederlandsche staatsburgers zullen blijven vechten

voor de afschaffing van dit verderfelijke systeem! (*applaus*).

De handhaving der loting zal bovendien voor het systeem der Memorie van Antwoord noodlottig worden. De lichtung zal 23000 man bedragen, terwijl minstens 50000 voor den dienst bruikbare jonge mannen beschikbaar zijn. Dientengevolge zullen de vrijwillige vooroefeningen mislukken; want er is zooveel kans op vrijloting, dat de meesten het er op zullen wagen aan die oefeningen niet mee te doen. Dat is mijn vaste overtuiging.

De afkeer van den krijgsdienst is in Nederland het grootste bezwaar, waarmee de organisatie der weermacht te kampen heeft. Die afkeer zal bestendig blijven. Want de loting maakt den krijgsdienst in Nederland gehaat. Ze verlaagt hem tot een verfoeiden last, die zwaar op enkelen drukt en een groot deel bevoorrechten geheel vrij laat.

De loting moet worden afgeschaft! Algemeene dienstplicht moet er komen, ik stem hierin met Overste TEN BOSCH ten volle in. Op vrijgeevige manier moet die dienstplicht worden toegepast: de kostwinners vrij, strenge keuring. Overigens moet ieder, die er toe in staat is, overeenkomstig het grondwettig voorschrift de wapenen dragen of op andere wijze meewerken tot verdediging van vaderland en vrijheid.

Met het standpunt van Overste TEN BOSCH, waar hij de noodzakelijkheid van bezuiniging met zooveel nadruk op den voorgrond stelt, ga ik niet ten volle mede. Er mag inderdaad voor de weermacht geen cent te veel worden uitgegeven. Thans zeker niet. En in zooverre moet bezuinigd worden alles wat kan, zonder afbreuk te doen aan de bruikbaarheid der krijgsmacht. Maar er mag ook niet te kort worden gedaan aan de kracht en het gehalte der weermacht.

Uit de Memorie van Antwoord echter heb ik den indruk gekregen, dat men bezuinigen wil à tout prix. Maar dan zijn er geen waarborgen meer, dat de ook nog overblijvende aanzienlijke uitgaven een geëvenredigd nut en effect zullen opleveren. Dan komt men consequent tot het standpunt van hen, die zich tegen het behouden van een weermacht, een leger en een vloot, verzetten en alles willen afschaffen. De oorlogsbegroting vraagt — zal de weermacht bruikbaar

en toereikend zijn voor haar doel -- veel geld; heden meer dan ooit te voren. Maar daartegenover staat, dat ook 's Rijks inkomsten in veel grootere mate zijn gestegen.

Er moet worden gestreefd naar eene organisatie der weermacht, die, met vermindering van elke noodelooze uitgaaf, van alle weelde, het noodzakelijke en onmisbare ten volle tot zijn recht doe komen. Dan bestaat er bij mij geen bezwaar tegen verkorting in den oefentijd en tegen beperking van het beroeps-officiers- en -onderofficierskader.

Niet tegen verkorten oefentijd, als daartegenover staat een compensatie van lichamelijke en militaire vóóroefening, welke den man deugdelijk voorbereid in de weermacht doet treden. Men wachte zich echter in deze te ver te gaan. Van politieke zijde wordt het voorgesteld, alsof men in de oorlogvoerende landen de mannen na zeer korten oefentijd voor den vijand bracht. Maar ten eerste was men daar door den nood gedwongen de mannen snel af te leveren; en ten tweede hadden de mannen, gelijk Overste TEN BOSCH reeds heeft opgemerkt, in hun zucht tot zelfbehoud een sterken prikkel om zich met al hun krachten aan de oefeningen te geven. Die factoren ontbreken bij een vredesopleiding. Bovendien gingen de Engelschen en Amerikanen niet terstond naar het front, maar werden zij, na eerste opleiding in hun land, eerst nog in Frankrijk eenige maanden geoefend in kampen achter de fronten.

Het beroepsofficiers- en -onderofficierskorps zal onder den drang der omstandigheden tot bezuiniging moeten worden ingekrompen. Ik moet echter waarschuwen tegen overdrijving. Bij de mobilisatie waren er zeer goede krachten onder de verlofsofficieren, maar militaire vakkennis was niet altijd in voldoende mate aanwezig en het gehalte van zeer vele officieren was onvoldoende voor de taak, welke hun *moest* worden toevertrouwd. Ik maak in mijn waardeering geen onderscheid tusschen den beroepsofficier en den verlofsofficier en wil ze in dezelfde functies gebruiken (behalve enkele hooge en speciale functies). Maar dan moeten ze ook even bruikbaar zijn. De opleiding van de verlofsofficieren moet daarom grondig herzien worden, mag niet meer een schijn-

opleiding zijn, maar een deugdelijke vorming tot aanvoerder en instructeur.

Mijne Heeren! Ik hoop, dat de stem dezer vergadering zal weerklinken in 's Lands Raadzaal; dat daar met ernst de militaire vraagstukken behandeld zullen worden en dat men er niet zal huldigen de opvatting: bezuiniging à tout prix. (*Luid applaus.*)

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik heb den Generaal SNIJDERS het dubbele van den bepaalden tijd toegestaan, waartegen — naar ik hoop — niemand uwer wel bezwaar zal hebben gehad. Maar ik waarschuw de overige heeren, dat ik voor hen de gestelde tien minuten streng zal moeten handhaven.

Het woord is nu aan den Heer VAN ESSEN.

De Heer VAN ESSEN: Mijnheer de Voorzitter! Gaarne wensch ik gebruik te maken van de gelegenheid om, naar aanleiding van het gesprokene, enkele woorden in het midden te brengen. Na de gloedvolle rede van den vorigen spreker gevoel ik hoe moeilijk het is om te zeggen wat ik mij had voorgenomen, toen ik het woord vroeg. Toch meen ik dit te moeten doen, al ware het slechts, om ook ook van andere zijde eenig licht op de onderwerpelijke vraagpunten te doen vallen.

Mijnheer de Voorzitter, ik ben van meening, dat de stelling „bezuiniging op de defensieuitgaven is noodig”, ook door ons officieren *moet* worden aanvaard. Het heeft practisch geen zin daartegen in te gaan. Het feit, dat door de overgrote meerderheid van ons volk vermindering van de financiëele en personeele lasten wordt verlangd, moet ons voldoende zijn. Wat wij niet behoeven en niet mogen nalaten is: als Nederlandsch Staatsburger, maar tevens als deskundige, onze meening te doen hooren, opdat degenen, die tot oordeelen geroepen zijn, die adviezen kunnen overwegen.

Wat de legersterkte betreft, zoo ben ik het met den inleider eens, dat een aantal van 200000 man onvoldoende moet worden geacht. Wie kan beoordeelen of dit genoeg zal zijn? Er is slechts één juist beginsel, n.l.: indien het

land in gevaar is, dienen alle mannen voor de verdediging der onafhankelijkheid beschikbaar te zijn. Daarom dient de loting te worden afgeschaft.

Men komt dan tot een legersterkte van 400000 man of meer. De gevolgen van een dergelijke groote sterkte dient men te overzien. Het is een bekend feit dat in den modernen oorlog de technische hulpmiddelen een zeer belangrijke plaats innemen, en ik zie geen enkele reden waarom dit bij ons leger anders zou kunnen zijn. Ik heb speciaal het oog op de artillerie, een wapen waarvan de waarde in het gevecht zich zóódanig heeft ontwikkeld dat Generaal LUDENDORFF heeft gezegd: „Er zijn geen hoofdwapens meer.” De artillerie kan evengoed aanspraak maken op dien naam als de infanterie.

Een krachtige toedeeling van artillerie is voor de infanterie in den modernen oorlog een absolute noodzakelijkheid. Ik ga zoo ver het onverantwoordelijk te noemen massa's voetvolk in het gevecht te zenden wanneer een behoorlijke ondersteuning door artillerie ontbreekt.

Aangezien ik het nu hoogst onwaarschijnlijk acht dat wij er in de naaste toekomst toe zullen overgaan onze artillerie aanzienlijk uit te breiden, zoo zou ik, om praktische redenen, de sterkte van het leger in de eerste linie, dat bestemd is den eersten stoot op te vangen, willen afmeten naar de beschikbare hoeveelheid moderne en voor den bewegingsoorlog bruikbare vuurmonden. Waarschijnlijk komt men dan tot een leger van 70 à 80.000 man. Daarachter zoude ik het overblijvende aantal — terwille van de kosten slechts kort geoeffende mannen — willen organiseren tot eenheden voorloopig zonder artillerie, doch in de samenwerking daarmee en ten deele in de bediening ervan, zooveel mogelijk geoeffend.

Ik kom thans tot het tweede punt: de vredesorganisatie. Gezien de taak die ik mij voor het „leger in eerste linie” denk, is de mogelijkheid van snelle mobilisatie tot een behoorlijk bruikbaar instrument een onafwijsbare eisch. Dit is slechts mogelijk, wanneer de vredesorganisatie de onontbeerlijke stammen voor de oorlogsformatie bevat. Te

midden van de vele tekortkomingen, die ons leger tijdens den oorlog te zien gaf, staat als een lichtpunt: de snelle en ordelijke mobilisatie. Laat ons voorzichtig zijn met veranderingen die dit gunstige verschijnsel dat, ik herhaal het, voor ons ondiepe, aan alle zijden open liggende land een levensquestie is, in gevaar zouden kunnen brengen. Ik spreek hier vooral over de artillerie. Zooals reeds werd opgemerkt hebben wij, korten tijd na het uitbreken van den oorlog, nieuwe eenheden bij de veldartillerie opgericht. Het is gelukkig dat ons de proef bespaard bleef wat daarvan, indien de oorlog ware uitgebroken, terecht zou zijn gekomen. Laten wij ons vooral wachten voor half werk. Bruikbare artillerie, die aan de steeds hooger wordende eischen voldoet, kan niet uit den grond worden gestampt. Wil men werkelijk den eersten stoot met vertrouwen te gemoet zien dan dienen de batterijen, die daartoe zullen uitrukken, onmiddellijk schietvaardige instrumenten te zijn en elke artillerist zal mij moeten toegeven dat dit heel wat beteekent. Wij hebben met het verdubbelingsstelsel, dat nog niet eens in zijn volle consequenties was voorbereid, over 't algemeen goede resultaten bereikt. Ik zou nu willen raden: behoud het goede! ga, indien dit om reden van bezuiniging onontbeerlijk is, zoo noodig over tot een „verdrievoudigingsstelsel” maar laat ons er voor waken dat een weg worde ingeslagen die de zoo noodige ondersteuning door artillerie in de eerste gevechten in gevaar zou brengen.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Heer MERENS.

De Heer MERENS: Mijnheer de Voorzitter! Het heeft mij altijd buitengewoon gefraspeerd, dat men in Nederland een *goed* leger tracht te vormen, terwijl het bereiken van dat doel onmogelijk is door het ontbreken van den voornaamsten factor, die daarvoor noodig is, n.l. den geest van weerbaarheid van het volk.

Ook de Heer TEN BOSCH meent nog iets goed te kunnen bereiken en tracht daarom aan te toonen, dat men met een intensieven eersten oefeningstijd van 4 maanden voor de

infanterie wel denzelfden graad van geoefendheid kan bereiken als vóór den oorlog met $8\frac{1}{2}$ maand. Maar ook daarmee kan men onder de huidige omstandigheden geen goed leger verkrijgen, want het is ons allen bekend, dat de geoefendheid van de troepen in Augustus 1914 ten eenenmale onvoldoende was. De $8\frac{1}{2}$ maandsche oefening had ons geen gevechtswaardig leger gegeven; de gevechtswaardigheid kwam eerst op voldoende peil toen het leger een viertal maanden onafgebroken op voet van oorlog was geoefend.

Bij den tegenwoordigen volksgeest is — met welken bereikbaren oefeningstijd ook — geen voldoende geoefend leger te verkrijgen en het komt mij vrijwel hetzelfde voor of die eerste oefeningstijd is 2 of 4 of 6 maanden; het is alles geheel onvoldoende.

Om een gevechtswaardig leger te kunnen scheppen, is in de allereerste plaats noodig het volk op te voeden in een geest van weerbaarheid, de hopeloze zelfonderschatting van ons volk in dit opzicht te overwinnen.

Het eenige middel daartoe is de *opvoeding van de jeugd* in een geest van weerbaarheid, zoowel geestelijk als lichamenteel. Daartoe is dus noodig een zeer nauwe samenwerking tusschen de militaire departementen en het departement van Onderwijs; daartoe zal het noodig zijn in de eerste plaats den blik te richten op den volksonderwijzer als reserve-officier en is het een dringende eisch den onderwijzersstand te verheffen.

Is de Nederlandsche jeugd op de scholen opgevoed in een geest van weerbaarheid, worden de knapen na het verlaten der lagere school behoorlijk voorgeoefend, dan behoeft de eerste oefeningstijd onder de wapenen slechts de kroon op het werk te zijn om te verkrijgen een welgeoefend volksleger, met goeden geest bezield. Natuurlijk behoort daarbij een algemeene weerplicht als enig sociaal rechtvaardig stelsel van verplichten militairen dienst.

Dit ideaal is niet in korten tijd te bereiken, niet na 3 of 5 of 10 jaar, maar wel na een kwart eeuw, als een nieuwe generatie is opgegroeid.

Daar ons volk thans slechts een minimum van financiëele

en militaire lasten wil dragen, zullen wij moeten erkennen en er ons bij moeten neerleggen, dat ons leger met een zeer korten oefeningstijd in de eerste decennien niet voldoende geoefend *kan* zijn. Dit schijnt mij op het oogenblik geen overgroot bezwaar, daar na den uitputtenden oorlog wel een kwart of een halve eeuw van vrede zal volgen. De geschiedenis leert ons, dat men in het begin van de laatste eeuwen, na de oorlogen van Lodewijk XIV en Napoleon, evenzeer een lange vredesperiode heeft gekend. Uitgeput als de volkeren waren, dachten zij slechts aan rust en dook ook in het begin van beide voorafgaande eeuwen, evenals in deze, het denkbeeld van een hogere eenheid van staten op, in de 19e eeuw belichaamd in de Heilige Alliantie, in de 20e eeuw in den Volkenbond.

Maar de volgende oorlog, komt deze over een kwart of een halve eeuw, moet ons volk weerbaar vinden; gereed zijn rechten te verdedigen met een leger in den geest van het Zwitsersche.

Met het oog op den korten tijd nog slechts één enkel punt, Mijnheer de Voorzitter, en wel de toestand van het korps beroeps-officieren.

Dit korps zal met het oog op de bezuiniging belangrijk moeten worden ingekrompen; de vooruitzichten voor het korps zijn allerdroevigst, ook hun werkkring zal — gegeven de militaire depressie, waarin wij de eerste kwarteeuw zullen leven — weinig opwekkend zijn. Het is in hooge mate te vreezen, dat de geest van het officierskorps ook door die militaire depressie zal worden aangetast en een grooter kwaad kan ik mij voor een leger nauwelijks denken. Daartegen ken ik maar één recept — 't is een oud recept — en wel de samensmelting van de Nederlandsche en Indische officierskorpsen; dan kunnen de officieren in Nederland door een werkkring in grooter Nederland te vinden, hun werkkraft behouden, dan vindt het Indische leger in het korps beroeps-officieren in Nederland een goede geoefende reserve, die dringend noodig kan zijn als gevaar dreigt in Australazië.

Eenzelfde samensmelting om dezelfde redenen ware tot stand te brengen tusschen de beroeps-onderofficierskorpsen van beide legers.

Zoo wordt een innige band gelegd tusschen het Nederlandsche en het Indische leger en komt men zoover dan is ook het oogenblik daar om eenheid te brengen in de organisatie van de weermacht voor het geheele Rijk door het instellen van een Departement — niet van *Landsverdediging* alleen voor Nederland, zooals nu onlangs weer in de Staten-Generaal is voorgesteld — maar van *Rijksverdediging*, omvattende beide legers, de Marine in Nederland en Indië en de gezamenlijke vliegdiensden.

Dit is de eenige logische oplossing voor de organisatie van de weermacht van een klein land als het onze; zij kan door samenwerking van de thans gescheiden deelen een buitengewone besparing geven aan personeel en materieel.

De Voorzitter: Het woord is aan den Heer Roëll.

De Heer Jhr. Roëll: Mijnheer de Voorzitter! Wij kunnen niet anders dan de Vereeniging Krijgswetenschap dankbaar zijn voor de hedenavond geboden gelegenheid om de zoo belangrijke zaak van het leger nogmaals aan ons te zien voorbijgaan en den geachten inleider voor zijne beschouwingen.

Vooraf zij het mij vergund vast te stellen dat hetgeen ik hier te berde wil brengen geheel buiten mijn ambtelijke functie staat, een en ander ter voorkoming van misverstand.

Eerstens dan een woord van verwijt, tot niemand speciaal gericht, doch voor het feit, dat bij de vergaderingen den laatsten tijd inzake het legervraagstuk gehouden, het debat geheel in militaire handen is geweest, ook heden vrees ik dat wij hetzelfde verschijnsel zullen aanschouwen: dit verschijnsel beschouw ik als een ongunstige barometerstand met betrekking tot de belangstelling in onze weermacht.

Steeds heb ik gevoeld dat vooral steun voor de weermacht moet uitgaan van de, in civiele kringen, vooraanstaanden, en dat ook in onze Volksvertegenwoordiging vaak meer is te wachten van dergelijke pleitbezorgers dan van militaire deskundigen.

In de kwarteeuw, die ik zoo langzamerhand als officier dien, heb ik in alle toonsoorten het refrein hooren herhalen,

dat de weermacht alleen goed kan zijn als zij gebouwd is op de sympathie van het geheele volk; zijn wij daarmee veel opgeschoten? Ik geloof niet, en nu had ik zo gehoopt dat op vergaderingen als deze ook de belangstellende leek zich zou willen doen hooren, ware het alleen maar om speciaal de sociale, finantiële en economische zijde van het vraagstuk te belichten.

In de vergadering verleden week 4 December in dit gebouw medegemaakt hebben wij, qua stelsels, geïntegreerd tusschen diametraal tegenover elkaar gelegen grenzen, het was, met alle respect voor de geachte inleiders van dien avond, een onderscheid als tusschen een soort nihilisme en de grootste expansie op militair gebied.

Wel is waar staat ons op 18 Dec. e.k. nog te wachten de discussie over hetgeen wij toen hoorden, maar mij dunkt dat onze Voorzitter mij niet euvel zal duiden ook hedenavond, zelfs in onzen gerantsoeneerden tijd, het toen gehoorde in den kring der beschouwingen eenigszins op te nemen; trouwens het is niet mogelijk anders te doen — waar het hart van vol is loopt de mond van over.

Het weermachtsvraagstuk staat thans midden in de politiek, en al is politiek op deze plaats verboden en terecht, toch mogen wij het feit als zoodanig niet negeeren, want helaas is de politiek eene van de weinige uitingen van belangstelling die het vraagstuk buiten het leger te beurt vallen, en toch zou ik geneigd zijn te zeggen, liever deze belangstelling dan geene, doodzwijgen is wel het ergste!

Een andere zaak is de belangstelling geboren uit gezonde sociale overwegingen, deze mag zeker wel als zeer noodig worden beschouwd; noodig maar moeilijk; wij leven midden in een tijd van geweldige sociale schommelingen, het leger kan zich, wat zijne grondslagen betreft, niet onttrekken aan den invloed dier verschijnselen; aan ons geslacht de vraag hoe te geraken tot een evenwichtig geheel; zijn we daarin geslaagd, dan is er tevens reden voor de verwachting dat ook de politieke belangstelling den goeden kant uitgaat.

De geachte inleider heeft het zijn auditorium gemakkelijk

gemaakt door een avond te voren zijne stellingen wereldkundig te maken: waartusschen elk harer voor den ingewijde stof voldoende oplevert voor een afzonderlijken debatavond, zijn wij gedwongen slechts een paar grepen te doen.

Voor mij zijn, naast den wensch tot bezuiniging, de belangrijkste elementen der rede van den Heer TEN BOSCH zijne stellingen over legersterkte, over den overgang van vredes- op oorlogsvoet en zijn laatste stelling over den eerste-oefentijd.

De Heer TEN BOSCH gaat dus uit van minstens een klein half millioen man verkregen uit algemeenen dienstplicht — naar inleiders oordeel 30.000 van de \pm 60.000 jongelieden van weerplichtigen leeftijd — *in vredestijd geheel zonder reëel bestaand verband*, in oorlogstijd georganiseerd naar het verdubbelstelsel der hoogere verbanden, en dat alles mede op den grondslag van dringend noodige bezuiniging.

Gegeven hetgeen een leger van de thans aanhangige sterkte van 200.000 man kost, wil het goed geoutilleerd zijn aan geschut en moderne hulpmiddelen, zoo zal, zelfs bij inkrimping van het beroepspersoneel tot een zeer klein minimum, de door den inleider gewenschte bezuiniging ook de, aan zijn contingentsuitbreiding verbonden grootere kosten gevonden moeten worden op den eerste-oefentijd, welke bekorting op zijn beurt weer zal moeten rusten op voorgeoefendheid (naar inleiders oordeel alleen op lichamelijke); de inkrimping van beroepspersoneel toch zal naar sprekers oordeel zóó geleidelijk gaan en zooveel aan pensioen kosten dat zij voorshands weinig voordeel zal geven.

Vooropgesteld dat eene verkorting van den eerste-oefentijd voor de massa tot een zeer klein aantal maanden, bijv. drie, per man niet meer dan \pm f 150.--, zeg f 180.—, zou sparen wat op inleiders berekening zou schelen \pm 5 millioen gulden, waarvan, door de inlijving van 7000 man meer, wederom \pm 2 millioen te loor gaan en er dus slechts \pm 3 millioen bate overblijven, is het zeer de vraag wat daartegenover zal zijn betaald aan behoorlijke lichamelijke voorgeoefendheid.

Het wil er bij mij niet in dat de cry over lichamelijke weerbaarheid, nu reeds eenige decennia aangeheven, plots

realiteit zal worden zonder buitengewoon groote kosten, zij deze dan voor het Departement van Onderwijs; want met kosten bedoelt men toch zeker niet alleen die voor het Departement van Oorlog? doch alle aan de schatkist gestelde eischen.

Ik kan hier niet anders verwachten dan eene geleidelijke ontwikkeling, zich aansluitende aan de historische ontwikkeling van ons volk in dit opzicht en acht daarom, ook met de grootste geldelijke opoffering, een plotselinge omkeer uitgesloten.

De hier door mij aangegeven bezwaren tasten ook het fundament aan waarop de Heer v. d. BELT zijn bekend stelsel heeft opgebouwd en maken dit m. i. in onafzienbaren tijd illusoir.

Indien dan het ideaal van den inleider eerst in het verre verschiet zal blijken bruikbaar te zijn, en slechts ten koste van veel geldelijke opofferingen, is het dan mogelijk, bouwende op den socialen eisch van korten eerste-oefentijd tot verhooging van de productieve kracht en op den ook m. i. dringenden zuinigheidseisch, ons voorhands iets te geven wat een spoedig bruikbaar reëel perspectief opent en toch de onbillijkheid der loting wegneemt?

Ik geloof niet langs den door den inleider aangegeven weg, want ik zie tegenspraak in de geuite wenschen onderling. Hoe dan wel?

In het bijzonder zou ik hier een pleidooi willen houden voor een stelsel gegrond op algemeenen dienstplicht, als eisch van sociale rechtvaardigheid, met vrijstelling van kostwinners enz. en daarbij willen geraken tot een jaarlijksch contingent van $\pm 35,000 - 40,000$ man; ik schat dan $\pm 25,000 - 20,000$ afvallers van de $\pm 60,000$ jongelieden van weerbaren leeftijd.

Die $35 - 40,000$ man worden tot een getal van bijv. $18 - 39,000$ man volledig geoefend en wel rekening houdende met het momenteel bestaande algemeene gebrek aan lichaamsvaardigheid, minstens 6 maanden voor de onberedenen, wat bij een 13- tot 14-tal lichteningen een onmiddellijke legersterkte geeft van ruim 200,000 man, en daarnaast,

den, zij het op het papier, georganiseerden landstorm, achter de hand hebbende.

De overblijvende \pm 20,000 worden jaarlijks met een zeer korte oefening van, geschat drie weken, ingelijfd, eenigermate lepelwijs gemaakt en ten deele in de sterkte der depôts gebracht ter directe beschikking voor volledige opleiding in oorlogstijd, een en ander dus à l'instar van den Heer VAN DAM VAN ISSELT, doch daarnaast komt de sociaal-militair m. i. juiste gedachte, om direct een groot gedeelte te organiseren als militair economische arbeidsbataljons, waarin vooral de ontwikkelden niet te vergeten zijn, welke bataljons zoowel in als achter het leger voor het georganiseerde oorlogsbedrijfsleven van het geheele strijdende volk zouden moeten zorgdragen; want wat is de huidige oorlog anders dan dat, Mijnheer de Voorzitter!

Ruiling van de eene soort met de andere moet mogelijk zijn, terwijl de organisatie van dergelijke bataljons in eenen nevendienst van den vrijwilligen landstorm zou kunnen geschieden, en daarbij zou ik dan logisch achten, dat allerlei bedrijfsleiders en intellectueele krachten zich daartoe zelf beschikbaar zouden stellen in dien landstorm voor de leiding.

Ik geloof, dat zulks inderdaad een aanwijzing geeft, die de door elkeen uit maatschappelijk oogpunt rechtvaardig geachte afschaffing der loting voorshands niet tot een financiële utopie zou behoeven te maken en wél op korten termijn evenwicht zou scheppen tusschen de militaire, maatschappelijke en geldelijke eischen, en op dien grondslag een, in modernen — niet militaristischen — zin, weerbaar Nederland en nationaal volksleger scheppen zou.

Tot slot, M. de Voorz., zou ik ook hier de vraag willen stellen waarom in het door den geachten inleider geopende uitzicht de vrouw — wier geestelijke staatsburgerlijke rechten ook staatsburgerlijke plichten meebrengen — voor het leger vergeten is.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Heer ROELOFSEN.

De Heer ROELOFSEN: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mijn adhesie betuigen met de opvatting van den vorigen spreker,

dat het leger van den Heer TEN BOSCH niet goedkooper zal worden, maar integendeel duurder dan het leger dat Minister ALTING VON GEUSAU van plan is te vormen.

Ik vraag me daarbij af hoe de Heer TEN BOSCH zich die selectie voorstelt. Wie moeten twee en wie moeten vier maanden dienen? Als men bij een behoorlijken ijver in twee klaar kan zijn, zullen de oefeningen op dien tijd van twee maanden moeten zijn berekend. Maar al was dit niet geval, dan nog zou de selectie zéér moeilijk zijn. Een uitblinkende enkeling, daar gaat het wel mee, maar met 30 à 70 % onmogelijk. Dat gaat niet. We hebben iets dergelijks al meer gehad. Bij de militiewet 1901 was het mogelijk een viermaander na te doen dienen, wanneer hij aan zekere eischen van geoefendheid niet voldeed. Van deze bevoegdheid werd nimmer gebruik gemaakt, omdat de verhouding tusschen meerderen en minderen als regel zoodanig is, dat men er niet toe kan besluiten, om den een langer te doen dienen dan den ander.

Wat overigens het officierskorps betreft, meen ik te mogen zeggen, dat, al wordt wel eens het tegendeel beweerd, de verhouding tusschen officieren en onderofficieren vrij hartelijk is.

Deze verhouding nu zou zeer zeker minder goed zijn wanneer een betrekkelijk groot gedeelte zich onrechtvaardig behandeld zou gevoelen.

De VOORZITTER: Het woord is nu aan den heer SCHOON.

De Heer SCHOON: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet beginnen met mede te deelen, dat mijne meening op bijna alle punten geheel afwijkt van die van den spreker. Ik heb principieel een geheel andere opvatting van den Volkenbond dan hij. Ik heb dit al meer uitvoerig uiteengezet in een brochure welke de Heeren waarschijnlijk nog niet hebben kunnen lezen, want ze is zoo pas verschenen. Die Volkenbond is de knuppel in het hoenderhok geweest. Het is een nieuw denkbeeld en een nieuw denkbeeld werkt zich zeer moeilijk in. Die Volkenbond is nog pas in het eerste stadium van

zijn ontstaan. Evenals een pasgeboren kind er vrij onooglijk en stumperig uitziet en zich toch een naam kan vestigen, die de wereld niet meer vergeet, is de Volkenbond pas geboren en moet zich nog ontwikkelen. Men kan er dus nog geen oordeel over uitspreken en het zou zeker praematum zijn thans reeds een sceptisch oordeel over den Volkenbond uit te spreken. Ik heb wel vertrouwen in den Volkenbond, niet omdat het verdrag er is — al heeft dit ook waarde, omdat het niet ter zijde kon worden gesteld — maar omdat de Bond ons door de ontwrichte economische toestanden zal worden opgelegd. De economische toestand is van dien aard, dat niemand weet wat er uit voort zal komen. Dit maakt vanzelf dat de neiging tot het imperialisme, tot een veroveringspolitiek en het oorlogvoeren in de naaste toekomst verstikt worden uit totaal gebrek aan geld en aan opofferingsgezindheid. Men denke aan het voor $\frac{1}{20}$ deel verwoeste of leeggehaalde Frankrijk met zijn armoede aan menschen en aan België, waar bovendien de jongste verkiezingen aan het annexionisme den genadeslag hebben gegeven. Zeker voor een tijdperk van een halve eeuw zal geen oorlog zijn te wachten.

Alles wat van den dienstplicht hier is gezegd, was een verheerlijking van dien dienstplicht als zoodarig. Principieel is die quaestie nooit ter sprake gebracht.

De verbreding van ons landsverdedigingsfront, die ons van 1901—1914 door den wedstrijd in bewapening der omringende groote mogendheden werd opgelegd, moest om finantiële redenen gaan ten koste van de technische vaardigheid en het moreel van soldaat en officier. De consequentie was inperking van den eerste oefentijd en verdunning van het beroeps-officiers- en onderofficierskorps. En steeds ging dit door. Men beveelt nu aan een oefentijd van 3, van 4 maanden en van 6 maanden, met als uitzondering 2 maanden. Wanneer deze oorlog iets heeft bewezen dan is dit, dat we aan den soldaat veel minder dan ooit lage eischen mogen stellen van geoefendheid en technische vaardigheid.

Met den Heer ROELL ben ik het eens dat 't stelsel van den Heer TEN BOSCH de kosten der weermacht enorm zou opvoeren. Het eindcijfer — en dit zeg ik niet op losse

gronden -- zal de honderd millioen zeker verre gaan overschrijden. En dit zijn toch cijfers die te denken geven. En toch mag men niets afdoen van de technische vaardigheid van den soldaat. Want hij moet voor zijn taak berekend zijn als hij in het vuur komt. Anders vormen wij geen soldaten, doch kanonnenvleesch.

Ik hoop, dat er geen geweldige wedstrijd in bewapening meer zal aanvangen. Anders heeft men toch geen voldoening, om zijn taak te vervullen met toewijding. Er is tijd voor noodig om den man te maken tot een soldaat, die met vertrouwen te velde gaat.

Een tweede punt is dat er geen onderscheid is gemaakt tusschen den tijd van thans en de toekomst. Ontwikkelt de Volkenbond zich in de toekomst goed, dan zal ons leger slechts zeer zwak behoeven te zijn. Een vrijwillig politieleger van 25,000 à 20,000 man zal dan voldoende zijn zoowel als politie in tijd van vrede als tot het leveren van een Volkenbonds-contingent.

't Is ook *mogelijk*, dat de Volkenbond een mislukking wordt. Dan moeten we wederom deelnemen aan den wedstrijd in bewapening. Dan moet ieder man oefenen, dan moet er zijn invoering van den algemeenen dienstplicht. Dan zullen we ook aan 400,000 man niet voldoende hebben en krijgen we weer verbreding van de fronten en verdunning en verwatering van kwaliteit. Naar een dergelijke wereld kan ik niet terug verlangen.

Over het opportunistische punt: wat we moeten doen, zoolang de toekomst zich nog niet helder afteekent, heb ik niets gehoord. 't Is moeilijk. Het houdt voor een deel verband met de politieke constellatie. In België zijn de politieke stroomingen van dien aard dat er van die zijde geen gevaar is te wachten. De jongste verkiezingen zijn, naar menschen die de kaart van het land goed kennen, de nekslag geweest, voor het annexionisme. Frankrijk, arm aan menschen en arm aan geld, met een zesentwintigste van het land verwoest of leeggehaald, is geen land dat in de toekomst tot een zeer kostbaren oorlog in staat is. We hebben dus een sterk leger niet noodig.

In dezen overgangstijd is 200,000 man ruim en ruim voldoende. Deze, door den Minister vastgestelde sterkte kan zonder bezwaar voorloopig behouden blijven omdat wij toch zooveel meer, n.l. 450,000 geoefenden hebben, die eerst na verscheidene jaren beneden de 200,000 zullen dalen. En zeer zeker is het niet noodig, in het bijzonder deze lichting op te roepen. Dat is een kardinaal punt. Moet lichting 1920 opkomen? Neen. We moeten eerst zien hoe de overgangstijd afloopt. Wellicht behoeft ook de lichting 1921 niet te worden opgeroepen en alleen voorzien te worden in corvée-diensten voor onderhoud van paarden, materiaal en gebouwen, waarvoor van vrijwilligers gebruik moet worden gemaakt.

Ik wensch in het belang van officieren en kader dat de Volkerenbond tot stand komt. Dan zal een vrijwilligersleger van 25,000 man voldoende zijn en daarin zullen onze kundige officieren en bekwame onderofficieren een werkkring vinden, welke aan hun kennis en bekwaamheid beantwoordt.

De Voorzitter. Het woord is aan den Heer WITTERT.

De Heer WITTERT: Mijnheer de Voorzitter! De prikkel voor den verkorten oefentijd welke de Overste TEN BOSCH wil leggen in de selectie, is wel heel mooi, maar zal ons in groote moeilijkheden brengen. Hij wil wel den regimentscommandant laten beslissen, maar in de practijk komt het er op neer, dat deze moet afgaan op het rapport van den compagniescommandant. In dit opzicht ga ik dan ook mee met den Heer ROELOFSEN.

Wat de inleider wil, is feitelijk dezelfde gedachte, welke voorzat bij het instituut der viermaanders. Al had dit systeem nu goed gewerkt, n.l. indien alle viermaanders werkelijk *vóórgeofende* viermaanders waren geweest, dan zou het toch een hinderpaal zijn geweest bij de kadervorming. Want degenen, die het beste hadden aangepakt, die in de termen vielen om na 4 maanden naar huis te worden gezonden, zouden voor kadervorming zijn aangewezen en de belooning voor hun ijver zou zijn geweest, dat ze langer zouden hebben moeten dienen dan de man, die niet zoo'n mate van ge-

oefendheid had bereikt. Ditzelfde is thans eveneens te verwachten, doch er is nog meer.

Het eindresultaat van de geoefendheid van den soldaat is, dat de soldaat aan zekere eischen voldoet en klaar is voor de eenheid en de eenheid moet dienen om den aanvoerders de gelegenheid te geven zich te oefenen voor hun taak. Als de soldaat geoefend is, dan gaat de aanvoerder zich op hem oefenen.

Bij het viermaander systeem had men tegen het eind der oefeningsperiode de volle lichte n.l. 8 maanders + 4 maanders en kon men dus aan de oefeneenheden de grootst mogelijke sterkte geven. Zal echter het stelsel van den inleider aan het beoogde doel beantwoorden en dus de verkorting van den oefentijd niet ten goede komen aan *enkelingen*, doch aan een *belangrijk percentage* der dienstplichtigen, dan zal juist aan het eind der oefenperiode de sterkte het kleinst zijn en zullen dientengevolge geene oefeneenheden meer kunnen worden gevormd.

Reeds bij den huidige toestand — d.i. vóór Augustus 1914 — was de gelegenheid voor bataljons- en compagniescommandanten om zich zelven te oefenen, reeds gering, hoeveel te meer zal dit nadeel zich niet doen gevoelen, nu naar verhouding het aantal reserve officieren, dat die commando's zal moeten waarnemen, belangrijk toeneemt. Men verlieze hierbij toch niet uit het oog, dat het meerendeel hunner niet voormalige beroepsofficieren zullen zijn, doch van huis uit als reserve-aanvoerder zijn opgeleid d.i. dus eene korte primaire opleiding hebben genoten, gevolgd door nog kortere herhalingsperioden. De praktische bruikbaarheid als aanvoerder hangt af van het aantal malen, dat men als zoodanig is opgetreden. Daarvoor zijn echter oefeneenheden noodig.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Heer VAN DEN BELT, die, daar zijn vader, de kolonel VAN DEN BELT, daarin verhinderd is, zal voorlezen hetgeen deze tegen den inleider in het midden wenschte te brengen.

De Heer VAN DEN BELT: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats mijn dank, dat U mij hedenavond de gelegenheid geeft voor te lezen hetgeen mijn vader in het midden zou hebben gebracht, indien hij hier tegenwoordig had kunnen zijn. Ik moet dan beginnen met mijn dank te betuigen aan den Heer TEN BOSCH voor de spoedige toezending van zijn stellingen, die hij slechts ten deele zou kunnen onderschrijven. Vandaar zijn wensch ook eenige opmerkingen te mogen maken.

Vóór alles de erkenning dat:

a. de beperking van den oefentijd, voor vrijwillig buiten de kazerne geoefenden, tot 2 maanden;

b. de beperking van het beroepspersoneel;

c. de opleiding van den verlofs-officier tot bataljons commandant en

d. de proef met het wonen buiten de kazerne — reeds eenige stappen zijn in den door mij voorgestane richting, hoezeer ook mijn wenschen verder gaan. Zijn die toch, wat deze 4 punten betreft:

a. opleiding van den recruit op de vrije Zaterdagmiddagen en één avond in de week, gedurende drie jaren (17, 18 en 19-jarige leeftijd), waarna voltooiing dezer opleiding gedurende enkele weken in een tenten-oefenkamp;

b. vervanging van den beroepsaanvoerder door den verlofs-aanvoerder;

c. recruiteering van het alleen voor de leiding en voor de hoogste aanvoering benodigde beroepspersoneel uit dat verlofs personeel;

d. afschaffing van de kazernes en van de inrichtingen van militair onderwijs voor beroeps-personeel.

Echter is de Minister van Oorlog de nieuwe richting ingeslagen en zeer zou het me verbazen als Z.E. het thans aangevangen tempo niet zeer spoedig zal moeten versnellen.

Wat ik echter diep betreurt is het behoud van de *loting*.

Wij dienen ons nu de vraag te stellen: Wat moet in dezen felbewogen tijd de grondslag zijn voor de vorming van een weermacht? En daartoe dienen eerst de volgende vragen beantwoord te worden:

a. Welke vooruitzichten biedt de Volkerenbond?

b. Welke is de economische en finantiële toestand binnen en buiten onze grenzen?

c. Wat doen anderen op weerbaarheidsgebied?

d. Welke wenschen leven er op dit gebied in ons volk?

Wat punt *a* betreft, is er niemand onzer, die niet zou wenschen daarop beslist te kunnen antwoorden: vérgaande ontwapening, m. a. w. het onderhouden van een matig sterk bondscontingent.

Ziet het er echter naar uit of deze hoop binnen afzienbaren tijd verwezentlijkt zal worden?

Velen onzer, vermoedelijk óók voor het vormen van een oordeel aangewezen op de pers en op hetgeen wij in beperkten kring kunnen waarnemen, vermeenen dat de overwinnaars ons eerder voeren — onbewust mogelijk — naar een nieuw conflict met de wapenen, dan naar hetgeen ons werd voorgespiegeld, nu alweer een jaar geleden.

En de Regeering zelf, die het gebeuren van een hooger standpunt waarneemt dan wij en die het vorige jaar met voorstellen inzake „weermacht” vermeende te kunnen wachten met het oog op de vooruitzichten van den Volkenbond, is nu van oordeel:

1. dat zij het geraden acht zich thans op het standpunt te plaatsen, dat vermindering van onze weermacht beneden het peil van 1914, zijnde 200.000 man, nog niet mag geschieden, doch dat men zich heeft te bepalen tot zoodanige hervormingen, die alleen een goedkoopere exploitatie en vermindering van personeele lasten geven.

2. Zeker zou het ook voor Haar een désillusie zijn indien de Volkenbond niet zou leiden tot een groote vermindering van de finantiële en personeele lasten, als gevolg van een aanmerkelijke verkleining der weermacht.

3. Het is den Minister niet bekend, dat men, behalve in de centrale landen waar men daartoe gedwongen is, in een enkel land overgaat tot eene gedeeltelijke ontwapening.

Hoopvol klinken deze woorden niet, waarvoor dan ook reden is, waar Frankrijk vermeent de militaire hulp van Engeland nog niet te kunnen ontberen en België onder de

vleugels van beiden bescherming zoekt. En dat, niettegenstaande de tegenstanders volslagen uitgeput zijn en stelselmatig in dien toestand worden gehouden. Rekent men er op dat de „revanche” aan de overzijde van den Rijn heeft post gevat? Blijkbaar wel, want de laatste berichten luiden, dat de reis van Clémenceau naar Londen ten doel heeft: een militair *verbond* waarin ook van Italië sprake is. Echter moet óók worden erkend dat talloozen in den lande binnen enkele jaren reeds vermindering van bewapening ja zelfs ontwapening verwachten door den invloed van den Volkenbond.

Mijne Heeren het komt me daarom voordat het verstandig is met beide mogelijkheden rekening te houden bij voorstellen tot weermachtsherziening of -wijziging. In hoeverre dit is geschied zullen we straks zien.

Punt 6. Welke is de economische en finantiële toestand binnen en buiten onze grenzen? Wat punt *b* aangaat, vermoedelijk zal er geen verschil van meening bestaan als ik de economische en finantiële toestand *buiten* onze grenzen meer dan zorgwekkend noem en *binnen* onze grenzen, voor 't oogenblik nog, dragelijk. Of wij op den duur ook in den maalstroom zullen worden meegesleurd, hangt af van de mogelijkheid dat de algemeene toestand in Europa zich meer of minder spoedig aanzienlijk verbetert.

Hoe dat kan geschieden? „Produceeren” en „sparen” noemt men het geneesmiddel. Of het daarom goed gezien is de opleiding van meer dan 20.000 recruten jaarlijks — voor de overgrootste meerderheid gedurende 6 maanden, voor het derde deel hiervan gedurende 8 maanden en voor de beredenen gedurende 12 à 18 maanden — in de kazerne te doen plaats hebben, mag betwijfeld worden.

Velen toch achten de Kazerneopleiding niet noodig om den recruit geschikt te maken voor de taak, die hem op het gevechtveld wacht, terwijl aan het Kazerneverblijf meer na- dan voordeelen zijn verbonden. Bovendien vermindert hierdoor de productie en eischt het belangrijke uitgaven — het tegendeel dus van hetgeen men vooral den arbeids-

schuwen landgenoot tracht in te prenten vóór hij de kazerne binnentreedt. Of de massa dit begrijpen zal?

Het antwoord op de vraag *ad c*: — Wat doen anderen op weerbaarheidsgebied? — kan helaas niet hoopvol luiden, want allerwege worden nog reuzensommen gevraagd voor militaire doeleinden.

En lazen we enkele dagen geleden niet het bericht, dat de in drie oorlogen zoo zwaar gehavende Serviërs opnieuw troepen gemobiliseerd hebben tegen den imperialistischen Italiaan?

Bovendien deelde onze Regeering mede in de Memorie van Antwoord, dat aan onze grenzen een weermacht belangrijk versterkt wordt. Voeg hierbij nog de U reeds genoemde militaire plannen van eenige oprichters van den Volkenbond — onze bureu in het Zuiden en Westen — dan wordt begrijpelijk het standpunt van de Regeering: dat zij onze weermacht nog niet belangrijk durft in te krimpen.

Maar minder begrijpelijk zijn dan de voorstellen, die zij doet. Want worden die uitgevoerd, dan zij we m. i. te zwak of te sterk.

Welke wenschen leven in ons volk op weerbaarheidsgebied? (punt *d*) Mijne Heeren, ik geloof, dat een drietal domineeren, nl. *1e.*: dat er een eind kome aan den bestaanden toestand, waarvan de groote meerderheid, sinds de voorstellen van den Volkenbond vóóral, het nut en het wezen niet meer begrijpt; *2e.* dat die Bond ons spoedig zal brengen vergaande verlichting van militaire lasten; *3e.* dat de loting worde afgeschaft.

Dat de Regeeringsvoorstellen met deze wenschen maar matig rekening houden, zult U moeten erkennen. Want van de twee belangrijkste ervan: de twee maanden oefentijd en het wonen buiten de kazerne — kunnen slechts weinigen gebruik maken. In hoofdzaak alleen zij, die in of nabij een garnizoen wonen; personen dus, die toch reeds het voorrecht hebben veel in den huiselijken kring te kunnen verkeerén. En juist in deze richting hadden m. i. de Regeeringsvoor-

stellen vèr moeten gaan, in hoofdzaak wel in in „het wonen buiten de kazerne”, wat praktisch zou neerkomen op het systeem *recrutenopleiding* buiten de kazerne. Want, M. H., ik weet dat velen, hoog en minder hoog, een dergelijke opleiding mogelijk achten, zonder dat het de weerkracht zal schaden. En daarop komt het toch aan.

Onbegrijpelijk is het mij dat de geringe belangstelling van ons Volk in alle lagen voor zijn weermacht, geen vingerwijzing is om naar de oorzaak daarvan grondig onderzoek te doen. Want zonder die belangstelling heeft „weermacht” geen beteekenis. Het werk van Generaal LUDENDORFF toont ons overtuigend aan hoe nauw de band moet zijn tusschen Volk en Weermacht. Zijn die niet één van zin meer, dan heeft de weermacht haar kracht verloren. En in de Memorie van Antwoord wordt aan deze zoo belangrijke kwestie te weinig aandacht geschonken.

Mijne Heeren. Stel ik me in verband met het voorgaande de vraag of de wijzigingen in ons weermachtstelsel — neergelegd in de Mem. van Antwoord — met al het voorgaande voldoende rekening houden, dan is mijn antwoord: *neen*.

Wat ik dan had gewenscht?

In de eerste plaats de geheele lichte — een 50.000 man ruim.

Die lichte zou ik drie jaren ter beschikking willen hebben, een middag en een avond per week om in, of in de onmiddellijke nabijheid der woonplaats, geoefend te worden in datgene, wat op het gevechtsveld geëischt wordt. En niets meer. Kan daar aan voorafgaan — en dat is toch noodig op den duur voor de ontwikkeling van de *volkskracht* — langer verplicht onderwijs gevolgd door lichamelijke oefeningen, dan is het weerbaarheidsvraagstuk m. i. reeds ten halve opgelost.

Het 4e jaar zou ik de militaire opleiding in een oefententenkamp, gedurende enkele weken, willen voltooien, waarna ons Volkenbondscontingent ter beschikking is voor bonds-executies. Aannemende dat de Bond voorts nog 2 jaren lang deze afdeelingen als „reserve” wenscht, dan zijn we

daarmede gekomen, *in beginsel* bij het systeem dat ik ontwikkelde in de Avondpost-artikelen — verkort in de brochure — en dat den grondslag vormt voor een weermacht, noodig, indien de Volkenbondbeginselen weinig of geen levensvatbaarheid mochten blijken te bezitten. In dat systeem vormen de 3 jongste lichten de basis van het stelsel en nam ik voor het veldleger driemaal deze drie lichten, enz.

Hier dus een weer-systeem, waarbij het voor ons — van een militair-organisatorisch standpunt bekeken — principieel geen verschil maakt of de Volkenbond-beginselen al dan niet leiden tot vermindering van bewapening. Het verschil is dan alleen, dat in het eerste geval het *veldleger* bestaat uit één lichting en de „reserve” uit twee lichten, *waarachter het weerkragtige volk*, dat „administratief”, zonder veel moeite georganiseerd kan blijven omdat de recruetering, de opleiding, de organisatie plaatselijk geschieden; in het laatste geval een *Veldleger* van minstens 3 lichten — in mijn wenschen 9 lichten — en voorts reserve afdelingen enz.

En nogmaals wijs ik op het groote voordeel van dit systeem: het geheele volk geoefend — een belangrijke vermeerdering van volkskracht in elk opzicht.

Mijne Heeren de zwakke zijde van dit systeem noemt men: de onvoldoende gevechtskracht van deze massa, waartegenover dan wordt gesteld de meerdere gevechtswaarde van het bestaande, en vermoedelijk ook van het in de Mem. van Antwoord voorgestelde, systeem. Het zou te ver voeren en behoort ook niet bij dezen avond hierop nader in te gaan, want dit zou leiden tot een beoordeeling van de waarde van den landgenoot als landsverdediger, waarover reeds zoo dikwijls en telkens weer verhalen worden gedaan, die in mijn oogen ten eenenmale overdreven zijn.

Herhaaldelijk was ik in het buitenland, vooral in Zwitserland, en woonde ettelijke malen buitenlandsche manoeuvres bij; bovendien heb ik steeds de oorlogsliteratuur gevolgd, uit dat oogpunt in het bijzonder en ik blijf bij mijn beweren: 1e. dat onze soldaat even goed is als elk ander, 2e. dat ons volk voor verdediging van huis en hof uitstekende eigenschappen bezit.

Evenals bij alle legers, die te velde waren zal ook bij ons veel afhangen van de *aanvoerders* en daarom heb ik ook daarop den nadruk gelegd in mijn voorstellen.

De Mem. van Antwoord vraagt een zeker percent aanvoerders; ik vraag echter *allen* tot aanvoeder op te leiden die daarvoor geschikt blijken te zijn. En met deze drie beginselen als basis — de eigenschappen van ons volk, de waarde van onzen soldaat en de aanvoerdersopleiding — blijf ik nog steeds mijn standpunt in deze handhaven, zonder succes vermoedelijk, maar dan ook met de overtuiging dat het bestaande systeem ook niet gehandhaafd kan blijven.

De Mem. van Antwoord brengt dat systeem op het hellend vlak en mij komt het voor dat de helling van dat vlak groot is. Echter leidt de Regeering dan niet meer, maar wordt ze geleid. De behandeling van de begrooting van Marine gaf ons een kijkje van wat dan gaat gebeuren.

Ten slotte nog de stellingen van den Heer TEN BOSCH, waarvan ik vooral de *eerste* direct onderschrijf. Hoe we ons wenden of keeren, bezuiniging op de weermachtsuitgaven *is geboden*; en dat is de basis voor alles wat volgt. Met welke der andere stellingen ik verder medega, kunt U zelf beoordeelen. Echter kan ik niets voelen voor het *verdubbelstelsel*. Op mij maakt dit altijd nog den indruk: handig op papier, maar niet berekend op verrassingen als Luik en tegenstanders als een LUDENDORFF.

De VOORZITTER: De Heer LAMBOUY heeft het woord.

De Heer LAMBOUY: Mijnheer de voorzitter! De oproeping tot deze bespreking heb ik met gemengde gevoelens ontvangen. Verleden jaar toen de droogmaking van de Zuiderzee werd behandeld, heeft een Kamerlid ons niet ten onrechte verweten, dat we veel te laat waren. De wet was al aangenomen toen wij de zaak bespraken, en daarbij wijzigingen werden voorgesteld. Het was dus mosterd na den maaltijd. Een soortgelijk geval hebben wij ook thans weer.

Verleden jaar heeft de Kamer een motie aangenomen om

ten spoedigste te bezuinigen op de legeruitgaven. *Toen* had had de zaak onverwijld met terzijdestelling van eventueele belemmerende bepalingen van het reglement in een *zeer snel tempo* in onze vereeniging in behandeling moeten zijn genomen. Reeds verscheidene maanden geleden vernam ik het werkelijk mooie plan van het Bestuur om in een reeks voordrachten het legervraagstuk te doen behandelen, om aldus voorlichting te geven.

Nu is het half December en de discussie over de eerste voordracht moet nog plaats hebben! Wij hebben naar mijne bescheiden meening vrij wel het doel gemist, als gevolg van het uiterst langzame tempo waarmede het mooie plan is uitgevoerd. Ik vraag mezelf dan ook of er wel invloed ten goede van deze bespreking zal uitgaan, nu over een paar dagen de Kamer uitspraak doet over de begroting. Wellicht is het mogelijk dat in het vervolg meer contact met den minister en de regeering gezocht wordt, opdat we weten op welke punten we voorlichting zouden kunnen verstrekken. Nu leveren we critiek op een regeeringsstuk, dat reeds aan de Kamer is aangeboden, terwijl we de regeering hadden kunnen helpen, door tijdig bouwsteen voor dat stuk aan te dragen.

Wat nu de zaak zelf betreft, ben ik het eens met den Heer VAN ESSEN: we moeten ons op een practisch standpunt stellen en ons de vraag voorleggen, wat onder de *huidige omstandigheden* van de tegenwoordige volksvertegenwoordiging kan worden verkregen. Ik zelf ben gedurende de mobilisatie een overtuigd woordvoerder geweest voor de invoering van den algemeenen dienstplicht, doch op *dit oogenblik* zou ik die *niet* willen vragen omdat het eenvoudig absoluut is buitengesloten, dat welke regeering ook, dit vraagstuk thans zou *kunnen* tot oplossing brengen. Bedenken wij toch vooral dat wij door het stellen van onbereikbare eischen meer kwaad dan goed voor de weermacht doen. Onze adviezen worden daardoor zonder meer terzijde gelegd, het vertrouwen in militaire adviezen wordt daardoor geschokt. De vraag is: wat kunnen wij thans practisch bereiken om in dezen overgangstoestand de weermacht op behoorlijk peil

te brengen? Ik zou thans ondermeer willen voorstellen afschaffing van de *absoluut onnoodige bureaucratische* verdeling van de weermacht in leger, landweer en landstorm; men kenne *alleen dienstplichtigen* en wel 25 lichteningen. De 7 jongste vormen 72 legerbataljons, de 8 volgende 72 reservebataljons, de 10 oudste 72 territoriale bataljons. Vermeerdering van financiële of personeele lasten of uitbreiding van het aantal herhalingsoefeningen ligt hierbij niet in mijne bedoeling. De reservebataljons te organiseeren in divisie verbanden. Regelmatige overgang van het personeel eener bepaalde legercompagnie naar een *vaste* reserve (territoriale) compagnie. Daardoor behoudt men den band in de onderdeelen.

In tegenstelling met den heer VAN ESSEN acht ik het een dringende eisch dat, hoe men overigens ook bezuinigt, onverwijld uitbreiding van de artillerie het Leitmotief moet zijn, bij alles wat we op legergebied doen.

Ik kan me niet vereenigen met het drieploegenstelsel van den Minister. Ik wil een tweeploegenstelsel met 3 oefeneenheden voor de infanterie. Dat is van groot voordeel bij de mobilisatie, dus voor de paraatheid van het leger. Wij moeten voor de onberedenen zes maanden oefentijd hebben, per regiment worden de drie oefeneenheden vereenigd tot een oefenbataljon. Van allergrootst gewicht acht ik het behoud van den in den vreedetijd gelegden band bij de mobilisatie, zoodat officieren en kader, het verlofspersoneel inbegrepen, en de manschappen elkaar kennen. Dit kan indien bij een vaste oefencompagnie ook de vaste reserve-compagnies Cten en -luitnants opkomen, die later met 't bevel zijn belast van de oorlogsformaties welke uit deze eenheid worden gevormd. Bij de oefencompagnie twee kapiteins, waarvan A steeds de zomerpoeg opleidt, zijnde manschappen voor 1e en 3e oorlogscompagnie, en B de winterploeg zijnde manschappen voor de 2e en 4e oorlogscompagnie. A is Ct van de 1e, B van 2e oorlogscompagnie. Res. kapiteins commandeeren de 3e en 4e oorlogscompagnie. Gedurende de opleiding van de zomerploeg voert B de administratie en is hij belast met speciale diensten; A omgekeerd.

Wil men 6 maanden oefentijd, dan mogen de mannen geen dag en geen uur ontbreken bij de oefening. Dan geen wacht en geen corvée. Daarvoor moeten geen menschen onder de wapenen worden gehouden. Niemand (ook het D. v. O. en de hoogste militaire chefs niet) mag dan voor andere doeleinden beslag op den man leggen.

Ik wijs er nog op dat er in de mobilisatie een periode was, dat in de depôts de mannen 4 maanden werden geoefend en vervolgens naar den troep afgevoerd. De troepencommandanten konden ze niet gebruiken en verzochten ze maar liever 6 maanden in de depôts te oefenen.

Zeer verkeerd zou ik het dan ook vinden indien men niet voorgeoefenden korter dan 6 maanden zou laten dienen. De *lichamelijk goed* voorgeoefende kan met 4 maanden volstaan, de *lichamelijk en militair* goed voorgeoefende met 3 maanden.

Het is *niet* gewenscht de a.s. kaderleden zooals de M. v. O. wil, eerst 3 à 4 maanden op te leiden tusschen de andere miliciens. Dadelijk voege men het intellect bijeen om vlug te kunnen opschieten. Zij die niet geschikt blijken voor kader, moeten dan afvallen.

De VOORZITTER: Het woord is nu aan den Heer TEN BOSCH, om de verschillende sprekers te beantwoorden.

De Heer TEN BOSCH. Mijnheer de Voorzitter! Gaarne zal ik gebruik maken van de gelegenheid, die U mij hebt willen geven, om ook enkele woorden in 't midden te brengen, ik zal mij daarbij houden aan Uw uitdrukkelijk verzoek, zoo beknopt te zijn als maar eenigszins mogelijk is.

Als ik dan ook niet alle vraagpunten zal trachten te beantwoorden, die door de verschillende Heeren zijn naar voren gebracht, moet dit niet geweten worden aan gebrek aan waardeering, doch alleen aan tijdsgebrek.

Vergun mij in de eerste plaats U allen, mijne Heeren, die aan het debat hebt willen deelnemen, mijn hartelijken dank te betuigen voor de aandacht, die U aan mijn voordracht hebt willen schenken; ik ben daar zeer erkentelijk voor.

Die erkentelijkheid betuig ik in 't bijzonder aan den

Generaal **SNIDDERS**, te meer waar Z. Exc. mij op verschillende punten heeft bijgevallen en mijn voordracht dientengevolge een zeer te waardeeren steun heeft gegeven.

Mag ik nu, mijne Heeren, U nog eens herinneren, dat het U heden avond ontwikkelde stelsel zijn ontstaan heeft te danken aan twee zaken, welke ik in 't bijzonder op den voorgrond heb gesteld, nml. de bezuiniging, die zoo dringend noodzakelijk moet worden geacht en het inzicht, dat ik thans van den Volkenbond heb.

Dit inzicht is een geheel ander dan dat, ontwikkeld door den Heer **SCHOON**, die zoo vriendelijk is geweest in zijn rede de aangename verstandhouding te gedenken, die tusschen ons op de Hoogere Krijgsschool heeft bestaan.

De Heer **SCHOON** vergelijkt den Volkenbond met een pas geboren kind; M. d. V., zoover zelfs acht ik dien bond nog niet, ik schat hem in de allereerste tijden van zijn ontstaan. Dientengevolge is thans nog niet uit te maken, water van te verwachten is en mag daarop geen stelsel gebouwd worden.

Met den Volkenbond moet dus geen rekening worden gehouden, naar mijne meening, bij de samenstelling van onze weermacht, alleen de economische toestand dwingt tot bezuiniging.

Het Leger zal daardoor in een minder gunstigen toestand geraken; wij zijn in een leelijke depressie; ons moreel moet echter daaronder niet lijden.

Wij moeten trachten juist dat moreel hoog te houden, door te hopen dat deze tijden van depressie slechts van tijdelijken aard zullen zijn, dat in een niet te ver verwijderde toekomst betere dagen zullen aanbreken, waarin wij kans zullen hebben, weder terug te krijgen, wat thans prijs moet worden gegeven.

Wij moeten nu naar mijne meening zien te redden wat er te redden is.

Met het denkbeeld van den Heer **VAN ESSEN**, om de sterkte van het Veldleger afhankelijk te maken van de hoeveelheid Artillerie, waarover wij beschikken, kan ik niet medegaan, Wel acht ik het van overwegend belang, dat onze Infanterie te velde behoorlijk door het zusterwapen wordt ondersteund. De sterkte aan Artillerie moet evenwel worden bepaald

door die der Infanterie, welke op haar beurt weder wordt vastgesteld door het aantal troepen, noodig om het aangenomen verdedigingssysteem ten uitvoer te kunnen brengen. In de toekomst zal dan ook gepoogd moeten worden, onze Artillerie te vergrooten en de Kamer daarvan te overtuigen.

De mogelijkheid is betoogd, om tot eene snelle mobilisatie te geraken, zoo mogelijk op den voet van 1914. Ik deel die meening geheel, vermeen dat ook in het hedenavond voorgedragen stelsel niet uitgesloten is en wijs er op, dat ik, juist om eene snelle en geregelde mobilisatie te verzekeren, heb aanbevolen, den M. v. O. de bevoegdheid te geven, réeds voor de mobilisatie de kaders van de te vormen weermacht op de mobilisatiestandplaatsen te doen oproepen, om zoo-doende reeds een kern aanwezig te hebben.

De Heer MERENS vreest, dat de geest in het officierskorps beduidend minder goed zal worden en geeft als geneesmiddel aan, de fusie van de officierskorpsen van het Nederlandsch-Indische en van het Nederlandsche Leger.

Ik ga evenwel van een ander standpunt uit en heb vertrouwen genoeg in ons officierskorps, om zeker te zijn, dat na korten tijd, als de eerste druk wat minder zal zijn geworden, het Nederlandsche volk als voorheen trotsch kan blijven op dat korps. Uit dat oogpunt schijnt mij dus eene samensmelting van de beide korpsen niet noodzakelijk. Wel zou ik meer detachering van onze officieren in Ned-Indië wenschen, om hun blik te verruimen en hen een inzicht in het leven van den troep te geven, beter dan zij het hier kunnen ontvangen.

Vooreen Departement van Rijksverdediging, hoe gewenscht wellicht uit een oogpunt van bezuiniging, voel ik toch weinig. Hoe iemand te vinden, die aan het hoofd van een dergelijk Departement zal kunnen staan, die dus tegelijk de noodige kennis zal moeten hebben van de verdediging van het moederland en van die onzer Koloniën, waaraan ook de Marine een zeer werkzaam aandeel zal moeten nemen.

Wel zal echter thans wellicht het oogenblik zijn aangebroken om te komen tot één Departement van Landsverdediging, waartoe evenwel niet zal kunnen worden overgegaan,

vóórdat de verhouding van de Ned. Marine tot die onzer Koloniën oordeelkundig zal zijn geregeld.

Intusschen moet de instelling van één gecombineerd Ministerie van Oorlog en van Marine van onze zijde zoo weinig mogelijk tegenwerking ontvangen; zuinigheid is geboden — herhaaldelijk werd hier reeds op gewezen — en wij moeten laten zien, dat ook wij militairen van de noodzakelijkheid daarvan doordrongen zijn, dat wij begrijpen, wat in dit opzicht de wil van het volk is.

De Heer Roëll heeft mij verweten, niet de noodige aandacht te hebben geschonken aan de positie van de Vrouw in onze weermacht. Ik heb uitdrukkelijk bij de inleiding medegedeeld, mij heden avond te zullen beperken tot dat deel der natie, dat bevoegd kan worden geacht met de wapenen in de hand aan den strijd deel te nemen.

Nu reken ik de vrouwen daar niet onder, ik kan mij althans niet voorstellen een lid van ons schoone geslacht met een geweer op schouder bij een buskruitmagazijn op schildwacht te zien staan.

Dat ik ook onze vrouwen heden avond niet genoemd heb, komt niet voort uit gebrek aan waardeering, — daarvoor doe ik in geen enkel opzicht onder voor den Heer ROËLL — doch moet worden toegeschreven aan de beperking, mij zelve door gebrek aan tijd opgelegd.

Wat de kosten betreft, heb ik geen afzonderlijke berekening gemaakt, de tijd heeft mij daartoe ontbroken; ik meen evenwel aangetoond te hebben, tot grootere bezuiniging te zullen komen dan in de M. v. Antw. is aangegeven.

Die bezuiniging zal echter niet kunnen komen, althans aanvankelijk, van de vermindering van ons korps beroeps-officiëren, daarmede zal zeer voorzichtig moeten worden tewerk gegaan en zal zulks moeten geschieden naarmate het korps verlofsofficiëren voor zijn taak de noodige geschiktheid zal hebben verkregen.

Daartoe zullen oefeningen zoowel theoretisch als practisch noodzakelijk zijn en nu is juist een voordeel van dit stelsel, dit in antwoord op een vraag aan den Heer WITTEBT, dat de practische oefeningen jaarlijks kunnen plaats hebben en

wel met oorlogssterke afdeelingen, nml. bij de zgn. oefeningen in mobilisatie-verband, bij de herhalingsoefeningen.

De theoretische oefeningen zullen ook jaarlijks moeten plaats hebben en de eisch gesteld worden, dat alleen dan bevordering mogelijk zal zijn, indien in dit opzicht aan de te stellen voorwaarden voor elken hooger rang is voldaan.

De opmerking van de Heeren ROELOFSEN en WITERT, dat de selectie der manschappen bij den eersten oefeningstijd zoo moeilijk zal zijn, begrijp ik niet.

Ik voor mij heb toch, bij den troep dienende, nooit bijzondere moeite gehad met die schifting. Eigenlijk van de eerste dagen af bleek reeds, wie de besten, wie de minder goeden, wie de slechtsten zouden zijn en was een begin der schifting feitelijk reeds mogelijk geweest. Trouwens bij elk onderdeel, waar recruten worden opgeleid, wordt die schifting doorgevoerd, een klasse achterlijken is daarvan het doorslaande bewijs.

De selectie is ten slotte gelegd in handen van den Regimentscommandant; dat de voordracht daartoe van lagere commandanten afkomstig zal zijn, spreekt van zelf.

Het ingediende advies is dan evenwel reeds voorzien van de opmerkingen van de C. Cⁿ en van de B. Cⁿ en heeft dus voor den R. C. bijzondere waarde, wanneer hij nog persoonlijk de uitkomsten van het onderricht zal nagaan.

De Heer VAN DEN BELT valt het stelsel van den Minister van Oorlog aan, evenals de Heer LAMBOOY; de opmerkingen van deze Heeren zou ik dientengevolge onbeantwoord kunnen laten, ware het niet, dat zijdelings ook enkele zaken zijn aangeraakt, die mede betrekking hebben op het heden avond hier besprokene.

Het stelsel VAN DEN BELT heeft voor mij weinig aantrekkelijks; waar het de volgende week door den Heer LAMBOOY besproken zal worden, kan ik mij zeer beperken en alleen verwondering uitspreken over de oefeningen op den vrijen Zaterdagmiddag. Wat een idealist moet de Heer VAN DEN BELT zijn, als hij zich voorstelt, dat van deze oefeningen veel te verwachten zal zijn. Met veel moeite is die vrije Zaterdagmiddag veroverd, de menschen zijn dol blij, dezen verkregen te hebben en nu te gelooven, dat zij dien vrijen mid-

dag zullen prijsgeven om zich te komen oefenen voor het Leger, ik voor mij ben niet zóó optimistisch, daarin veel heil te zien.

En eindelijk nog de Heer LAMBOOY, die zich op een practisch standpunt wil stellen en dientengevolge vermeent, geen algemeenen dienstplicht te kunnen vragen.

Maar, M. d. V., ook ik ben een groot voorstander van het practische standpunt en vermeen dat alleen daardoor thans nog iets te verkrijgen zal zijn.

M. i. mag dat evenwel niet leiden tot het opgeven van den algemeenen dienstplicht. Evenals bij andere volken is dat ook voor ons land een gebiedende eisch zooals zoo juist door den Generaal SNIJDERS zoo duidelijk is uiteengezet.

Een ieder moet deelnemen en kunnen deelnemen aan de verdediging van het Vaderland; de oorlog, die achter ons ligt, heeft dit zoo overtuigend aangetoond, dat, welke ook de nieuwe richting moge zijn, deze eisch onafwijsbaar moet worden genoemd.

Hiermede, M. d. V., meen ik de verschillende sprekers zoo goed mogelijk beantwoord en tevens voldaan te hebben aan den mij door U gestelden eisch om, in verband met het reeds vergevorderde uur, zoo kort mogelijk te zijn.

De Voorzitter: Mijnne Heeren! Het vergevorderde uur dwingt mij een einde te maken aan de beraadslaging. Namens de Vergadering zeg ik den inleider en de personen, die met hem in debat zijn getreden, hartelijk dank voor hetgeen zij ons hebben medegedeeld en den heer TEN BOSCH bovendien voor de wijze, waarop hij hen heeft beantwoord.

Uit het behandelde is de gevolgtrekking te maken, dat, al mogen ons terzake financiële grenzen worden gesteld, boven alles getracht moet worden een voldoende sterk, een zoo goed mogelijk geoefend en een goed geoutilleerd leger te bezitten.

Een en ander geldt in het bijzonder voor de troepenafdeelingen in de eerste linie, die den eersten schok zullen hebben te weerstaan en dus moeten bestaan uit veldsoldaten, geschikt om hunne uitgebreide taak naar behooren te vervullen.

Hiermede geloof ik te kunnen volstaan en sluit ik thans deze vergadering.

BIJLAGE.

STELLINGEN.

Bezuiniging voor legeruitgaven is *dringend* noodig.

Volkenbond, of juister uitgedrukt, alliantie van eenige Volken, schijnt te Versailles niet ernstig te worden opgevat.

Ons *Verdedigingssysteem* moet worden *bestendigd*.

Oorlogssterkte van het Leger mag in geen geval minder zijn dan die van November 1918.

Algemeene Dienstplicht is een onafwijsbare eisch.

Aan het beginsel, dat *Vredesorganisatie* zooveel als eenigszins mogelijk moet overeenkomen met *Oorlogsorganisatie*, kan *niet* meer worden vastgehouden.

Vredesorganisatie als die in de Memorie van Antwoord.

Verdubbelingsstelsel van de hogere eenheden toepassen, om tot de Oorlogsorganisatie te geraken.

Beroepsofficierskorps geleidelijk inkrimpen, vooral door beperking van de aanvulling.

Verlofsofficierskorps geleidelijk vermeerderen, hooger opleiden en samenstellen uit de met zorg uit te zoeken beste elementen van de militie.

Jaarlijksche lichte \pm 30,000 man.

Korte 1ste oefentijd, berustende op een degelijke lichamelijke voorgeoefendheid — en alleen dan in te voeren, indien een krachtige aansporing kan worden gevonden, die de onder de wapenen zijnde miliciens er toe zal brengen, zich bijzonder in te spannen.